

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ

Министерство просвещения Республики Башкортостан

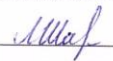
Администрация муниципального района Салаватский район

Республики Башкортостан

Филиал МОБУ СОШ им. Ф.Х. Мужавирова с. Алькино – ООШ д. Яхъя

РАССМОТРЕНА

Руководитель ШМО
начальных классов

Л. В. Шакирова
Протокол № 1 от «27» 08
2025 г.

СОГЛАСОВАНА

Зам. по УВР

А. Р. Сиражева
Протокол № 1 от «27» 08
2025 г.

УТВЕРЖДЕНА

И.о. директора

М. Ф. Камалетдинова
Приказ № 253 от «28» 08
2025 г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

(ID 9037627)

учебного предмета Родной (башкирский) язык

для обучающихся 1 - 4 классов

д. Яхъя 2025

ЙӨКМӨТКЕҢЕ

АҢЛАТМА ЯЗЫУ

«Туған (башкорт) теле» укыу предметына дөйөм характеристика

«Туған (башкорт) теле» укыу предметын өйрәнеүзең максаты һәм бурыстары

«Туған (башкорт) теле» предметы буйынса өлгө программаның төп йөкмәтке
йүнәлештәре

«Туған (башкорт) теле» укыу предметының укыу планындағы урыны

1-се класс

2-се класс

3-сө класс

4-се класс

БАШЛАНҒЫС ДӨЙӨМ БЕЛЕМ БИРЕҮ БАҢКЫСЫНДА «ТУҒАН (БАШКОРТ)
ТЕЛЕ» ПРЕДМЕТЫ ПРОГРАММАҢЫ ПЛАНЛАШТЫРҒАН ҺӨЗӨМТӨЛӨР

Шәхси һөзөмтәләр

Метапредмет һөзөмтәләр

Предмет һөзөмтәләре

1-се класс

2-се класс

3-сө класс

4-се класс

ТЕМАТИК ПЛАНЛАШТЫРЫУ

1-се класс

2-се класс

3-сө класс

4-се класс

Кушымта

АҢЛАТМА ЯЗЫУ

Туған (башкорт) телдә укытылған белем биреү ойошмалары өсөн башланғыс дөйөм белем биреүең 1-4-се кластары өсөн «Туған (башкорт) теле» предметының өлгө эш программаһы укыу йылдары буйынса предмет йөкмөткөһен, «Туған (башкорт) тел» укыу предметы саралары аша балаларға белем биреү, тәрбиәләү һәм үстереүең төп методик стратегияларын билдәләй.

Программа түбәндәге норматив-хокуки документтар нигезендә әзерләнгән:

- Рәсәй Федерацияһы Конституцияһы;

- 2012 йылдың 29 декабрендә кабул ителгән Федераль закон «Рәсәй Федерацияһы мәғариф тураһында»ғы №273-ФЗ (үзгәрештәр һәм өстәмәләр менән);

- 1991 йылдың 25 октябрендә кабул ителгән 1807-1 һанлы-«Рәсәй Федерацияһы халыктары телдәре тураһында»ғы Рәсәй Федерацияһы Законы (үзгәрештәр һәм өстәмәләр менән);

- Башланғыс дөйөм белем биреүең федераль дәүләт белем биреү стандарты (Рәсәй Федерацияһы Мәғариф министрлығының 2021 йылдың 31 майындағы 286-сы бойороғо менән расланған);

- Башланғыс дөйөм белем биреүең яҡынса төп белем биреү программаһы (дөйөм белем биреү буйынса федераль укыу-методик берекмә карары, 2022 йылдың 18 мартындағы 1/22-се протокол менән расланған);

«Тәрбиә биреүең яҡынса программаһы (дөйөм белем биреү буйынса федераль укыу-методик берекмә карары, 2022 йылдың 23 июнендәге 3/22-се протокол);

- 2019 йылдың 1 октябрендә Рәсәй Федерацияһы Мәғариф министрлығы коллегияһы ултырышында расланған Рәсәй Федерацияһы халыктарының туған телдәрен укытыу концепцияһы;

- Республика Башлығының 2020 йылдың 30 декабрендәге 613-сө Указы менән расланған Башкортостан Республикаһының дәүләт телдәрен һәм Башкортостан Республикаһы халыктарының туған телдәрен укытыу концепцияһы, Башкортостан Республикаһы Башлығының 2020 йылдың 30 декабрендәге Указы менән расланған.

Программаның нигеҙендә федераль дәүләт белем биреү стандарты методологияһы булып торған системалы-эшмәкәрлекле караш ята. Программа яҡынса тәрбиә биреү программаһында билдәләнгән максатлы йүнәлештәргә нигеҙләнә һәм «Туған (башкорт) теле» фәне буйынса эш программаларын төҙөү өсөн йүнәлеш булып хеҙмәт итә ала. Программа уҡыу предметы буйынса эш программаһын төҙөүҙә туған (башкорт) тел уҡытыуына методик ярҙам күрһәтеү максатынан әҙерләнгән.

Программа уҡытыуына:

1) туған (башкорт) телдә уҡытыу процесында башланғыс дөйөм белем биреүҙең федераль дәүләт белем биреү стандартында билдәләнгән шәхси, метапредмет һәм предмет һөҙөмтәләренә өлгәшеүҙең заманса алымдарын тормошҡа ашырырға;

2) уҡытыуың планлаштырылған һөҙөмтәләрен һәм «Туған (башкорт) тел» дәресеһенә йөкмәткеһен уҡытыу йылдары буйынса билдәләргә;

3) Башкортостан Республикаһы дөйөм белем биреү ойошмаларының уҡытыу башкорт телендә алып барылған белем биреү ойошмаларының 1 - 4-се кластары өсөн тәкдим ителгән айырым бүлек/темаларҙың уҡыу материалын үзләштереү өсөн тәкдим ителгән төп төрҙәрен, уҡыу ваҡытын тәғәйен класс үҙенсәлектәрен иҫәпкә алып, календарь- тематик планлаштырыу әҙерләргә мөмкинлек бирәсәк.

Программаның йөкмәткеһе башланғыс дөйөм белем биреүҙең башланғыс белем биреү программаһын үзләштереү һөҙөмтәләренә өлгәшеүҙә тәьмин итә. Программа «Туған (башкорт) теле һәм туған телдә әҙәби уҡыу» предмет өлкәһенә ингән туған(башкорт) теле курсының өйрәнеүгә йүнәлтелгән. «Туған (башкорт) теле һәм туған телдә әҙәби уҡыу» предмет өлкәһе сиктәрендә туған (башкорт) тел курсының максаттары үз йөкмәткеһе буйынса үҙенсәлекле, ул Башкортостан Республикаһында һәм Рәсәй Федерацияһының башка төбәктәрендә башкорт теленең таралыу, өйрәнеләү үҙенсәлектәре менән тығыз бәйлә.

Программа башкорт телен белгән уҡыусылар өсөн әҙерләнгән. Программаның йөкмәткеһе дидактикалағы системалы-эшмәкәрлекле карашҡа нигеҙләнеп төҙөлгән һәм башланғыс дөйөм белем биреү программаһын үзләштереү һөҙөмтәләренә ирешеүгә йүнәлтелгән. Уҡыу предметының йөкмәткеһе дәриҫтән тыш эшмәкәрлектә лә тормошҡа

ашырылыуы мөмкин: конкурстар, предмет азналары, экскурсиялар, викториналар, тематик дөйөм мәктәп саралары һәм башкалар.

«Туған (башкорт) теле» предметына дөйөм характеристика

Башкорт теле төрки телдәрҙең кыпсак төркөмөнә карай, башкорт халкының туған теле булып тора. Рус теле менән бер рәттән, башкорт теле Башкортостан Республикаһының дәүләт теле статусына эйә, йәмғиәт тормошоноң төрлө өлкәләрендә телдән һәм язма аралашыу сараһы буларак кулланыла.

Туған телдә укытылған дөйөм белем биреү ойошмаларында башкорт теле укыу предметы ғына түгел, ә укытыу ошо телдә ойошторолған туған тел дә булыуы әһәмиәтле. «Туған (башкорт) тел» дәресен өйрәнеү гуманитар циклдың башка фәндәре менән предмет-ара бәйләнештәрҙе күз уңында тоталар, тәү сиратта «Туған (башкорт) телдә әҙәби укыу» предметы менән тығыз бәйләнештә, сөнәк ике предмет та укыусыларҙың телмәр эшмәкәрлеген үстөрөгә йүнәлтелгән.

«Туған (башкорт) теле» курсы белем алыусыларҙың туған телдә өйрәнеүгә ихтияжын милли мәҙәниәттә танып билеү һәм уның аша үз-үҙеңдә байытыу, үстөрөү, тормошта урыныңды табыу ысулы буларак кәнәғәтләндрөгә йүнәлтелгән. «Туған (башкорт) теле» укыу предметы башка туған телдәрҙе (башкорт теленән башка) өйрәнеүсә укыусыларҙың хокуғын сикләмәй. Шуға күрә был дисциплинаны өйрәнеүгә бүленгән укыу ваҡыты башкорт теле курсың дәүләт теле буларак тәрән өйрәнеү өсөн ваҡыт буларак карала алмай. «Туған (башкорт) теле» курсы йөкмәткелендә телдең эске система королошона, шулай ук телдең тышкы яғында тел системаһын тормошка ашырыу мәсьәләләренә: башкорт теленең цивилизация һәм мәҙәниәт, дәүләт һәм йәмғиәт менән күп төрлө бәйләнештәрәңә кағылышлы мәғлүмәттәрҙе өйрәнеүгә кағыла. Программа башкорт теле йәшәйешенең социомәҙәни контекстың сағылдыра: атап әйткәндә, ул тел аспектарының туранан-тура мәҙәни-тарихи шарттарға бәйлә булыуын һызык өстөнә ала.

Башкорт телен өйрәнеүҙең башланғыс этабы булып башкорт теле грамотаһына өйрәтеү тора. Башлап укырға өйрәтеү хәреф, ижек, һүз һәм һөйләмдәр языу

күнекмәләренә өйрәтәү менән бәйле алып барыла. Башкорт грамотаһына өйрәтәүҙең мөһим үҙенсәлегә булып был курстың рус грамотаһына өйрәтәү менән тығыз бәйләнештә алып барылыуы тора. Бындай караш башкорт алфавиты аша өйрәнелгән өндәрҙе рус алфавиты өндәре һәм хәрефтәренә таянып өйрәнергә, шулай уҡ тел күренештәрен, рус һәм башкорт телдәре закондарын һәм ҡағизәләрен аңлы, сифатлы сағыштырып үزلәштерергә мөмкинлек бирә.

Башкорт теленең системалы курсы башланғыс мәктәптә универсаль уҡыу күнекмәләрен формалаштырыуға нигеҙ булып торған тел төшөнсәләре, ҡағизәләре, мәғлүмәттәр йыйылмаһы буларак тәкдим ителгән. Был курс предмет буйынса белем алырға һәм уҡыусыларҙың танып белеү, регулятив, коммуникатив һәләттәрен үҫтерергә ярҙам итә.

Программаның уҡыу материалын һайлағанда грамотаға һәм башкорт теленә өйрәтәүҙең, уны предмет буларак уҡытыуҙың, психолингвистик үҙенсәлектәре: башкорт теленең фонетик, график һәм ижек системаһы үҙенсәлектәре иҫәпкә алынды. Мәсәлән, авторҙар Программаның йөкмәткеһен билдәләгәндә башкорт теленең мөһим фонетик законы – тәү башлап уҡырға һәм яҙырға өйрәтәү нигеҙендә яткан, башкорт телендә сингармонизм күренешенә ҡараған, аңкау гармонияһы законы иғтибарға алынған; шулай уҡ программаның йөкмәткеһен билдәләгәндә һузынҡы өндәрҙе һәм уларҙың тамғалары- хәрефтәрҙе төп башкорт һүзҙәре аша өйрәнеү тәртибе билдәләнгән һ.б.

Туған (башкорт) теле» уҡыу предметын өйрәнеүҙең максаты һәм бурыстары

«Туған (башкорт) теле» уҡыу предметын өйрәнеүҙең максаты - уҡыусыларҙа телмәр эшмәкәрлегенең бөтә төрҙәрен формалаштырыу, туған телдә аралашыу оҫталығын һәм телмәр мәзәниәтен үҫтерәү, башкорт теленең спецификаһы, тел тураһында фән бүлектәренә ярашлы төп тел берәмектәре тураһында белемде киңәйтеү; полимәзәни йәмғиәттә Рәсәй гражданының формалаштырыу.

«Туған (башкорт) теле» уҡыу предметын өйрәнеү бурыстары:

- кесе мәктәп йәшендәге укыусыларза башкорт теленең структураһына ярашлы тел белеме өлкәһендә башланғыс төшөнсәләрҙе (лексика, фонетика, графика, орфоэпия, морфемика (һүз составы), морфология һәм синтаксис) формалаштырыу;

- һөйләү һәм язма телмәр мәзәниәте күнекмәләрен камиллаштырыу, дөрөс языу һәм укыу оҫталығын һәм күнекмәләрен формалаштырыу;

- телмәр үсешенә, әүзем аралашыуға, фекерләүгә булышлык итеүсә тел сараларын һайлай белеү оҫталыктарын камиллаштырыу, шарттар тыузырыу; ижадка карата йүнәлеш биреү, кызыкһыныу тыузырыу һәм ижади эшмәкәрлек һәләтен үстөрөү,

- туған телгә карата ыңғай, эмоциональ һәм һаксыл караш, уны һаклауға һәм яклауға ынтылыш, өйрәнеүгә кызыкһыныу тәрбиәләү; туған телдә таза һәм дөрөс һөйләшеү.

«Туған (башкорт) теле» укыу предметы өлгө программаһының төп йөкмәтке йүнәлештәре

«Туған (башкорт) тел» курсының материалы Программала түбәндәге йөкмәткелә йүнәлештәре буйынса бирелгән:

- «Тел системаһы»: фонетика, графика, һүз составы, лексика, грамматика (морфология һәм синтаксис);

- «Орфография һәм пунктуация» - орфограммаларзы тикшерөү алымдарын үзләштерөү, орфография грамоталылығын һәм пунктуация кағизәләрен ғәмәли куллана белеү оҫталығын формалаштырыу;

- «Телмәр үстөрөү» — диалог һәм монологик телмәр формаларын үзләштерөү, иншалар языу, башкорт мәкәлдәрен һәм әйтемдәрен кулланыу.

Укыу планында «Туған (башкорт) теле» укыу предметының урыны

Башланғыс дөйөм белем бирөү федераль дәүләт белем бирөү стандарттарына ярашлы «Туған (башкорт) теле» укыу предметы «Туған (башкорт) теле һәм туған телдә әзәби укыу» предмет өлкәһенә карай һәм мотлак өйрәнеләргә тейешле укыу предметы булып иҫәпләнә. Башкорт телендә укытылған мәктәптәрҙә «Туған (башкорт) теле»

предметын өйрәнеүгә башланғыс дөйөм белем биреүҙең бөтә кластарында азнаһына 2 сәғәт каралған: йылына 82 сәғәт – 1-се класта (шуның 48 сәғәте - грамотаға өйрәтеүгә, 16 укыу азнаһы); 34 сәғәт - системалы курска, 17 укыу азнаһы) һәм йылына 68 сәғәт менән 2, 3, 4 –се кластарҙа (34 укыу азнаһы) тәкдим ителә. Дүрт йылға иҫәпләнгән дәрестәрҙең дөйөм һаны яҡынса 286 сәғәт тәшкил итә.

Белем биреү ойошмаһы укыу планының белем биреү мөнәсәбәттәрендә катнашыусылар формалаштырған сәғәттәр һаны иҫәбенә предметты өйрәнеүгә бирелгән сәғәттәр һанын арттырырға хоҡуҡлы.

«ТУҒАН (БАШКОРТ) ТЕЛЕ» УКУУ ПРЕДМЕТЫ ЙӨКМӨТКЕҢЕ

Телмәр эшмәкәрлеге төрҙәре

(1 - 4-се кластар өсөн дөйөм)

Тыңлап аңлау. Һөйләүсене тыңлау. Ишеткәнде тыңлау һәм аңлау, төшөнөү. Тыңлағандан төп фекерҙе айырыпала белеү.

Һөйләү. Аралашыу сараларын, алымдарын (диалог, монолог, дискуссия) Һайлау. Тиҫтерҙәр менән аралашыу (диалог), диалогты дауам итә белеү.

Аралашыу мәзәниәте. Йәштәштәре, өлкәндәр менән, ситуацияны, , урынды иҫәпкә алып аралаша белеү.

Укыу. График өн моделе буйынса һүҙҙәр укыу. Һөйләмдәрҙе тотош һүҙҙәр менән укып сығыу. Тексты укыу. Дөрөҫ укыу. Аңлы укыу. Йүгерек укыу. Тасуири укыу. Укый белеү - мәғлүмәт эзләүҙең универсаль алымы. Укыған мәғлүмәттең мәғәнәһен төшөнөү, мәғлүмәтте эшкәртеү, дөйөмләштереү. Укығандың йөкмөткөһен анализлау һәм уның баһалау.

Языу. Хәрефтәрҙе языу, каллиграфик нормалар буйынса дөрөҫ тоташтырыу; һүҙҙәрҙе һәм һөйләмдәрҙекүсереп языу, ишетеп языу, һүҙҙәрҙе, һөйләмдәрҙе, тексты, мәғлүмәтте язма теркәү, бирелгән өлгө буйынса зур булмаған текстар төҙөү (көтлаузар, реклама тексы, әкиәттәр, хикәйәләр).

1-се класс

Грамотаға өйрөтөү

Телмәр үстөрөү. Телмәр (һөйләү/языу). Аралашыу (әңгәмә, диалог). Объекттарҙы, тәбиғәт күренештәрән күзәтөү һәм күргәндәрҙе туған телдә һөйләү. Телмәр үстөрөү (иллюстрациялар, сюжетлы һүрәттәр). Укытыусы башкарыуында зур булмаған текстар тыңлау. Һораузарға яуаптар. Телмәр үстөрөү. «Әлифбала» хайуандар донъяһы», «Бесәй сәйәхәт итә», «Умартасы. Олатайзар шөгөлө», «Акландағы бал көрттары» һ.б. Халык ижадының бәләкәй жанрҙары (һамактар, әйтештәр һ.б.): «Бесәй, кайза бараһың?», «Хайуандар донъяһы» һ.б.

Һүз һәм һөйләм. Предметтың атамаһы буларак һүз , предметтың билдәһе буларак, предметтың эш-хәрәкәте (танышыу максатында, терминдарһыз). Һүзәрзе һәм һөйләмдәрзе айыра белеү. Һөйләмдең мәғәнәһе. Һүзбәйләнеш (танышыу максатында). Һөйләмдең график схемаһы. Ярзамсы һүз төркөмдәре (һәм, менән; ғына-генә, кына-кенә). Һүззе һөйләмгә куйыу. Бирелгән һүзәрзән һөйләмдәр төзөү.

Телмәр үстөрөү. Дәрәсләктәге һүрәттәр; «Йәйге уйындар», «Мин - укыусы!», «Минәң ғаиләм», «Әсәйем эштә булғанда», «Балаларзың йәйге уйындары» һәм башкалар.

Фонетика. Телмәр өндәрә. Һүз һәм өн. Һузынқы һәм тартынқы өндәр.Калын [а],[о],[у],[ы]; нәзек [ә],[ө],[ү],[и],[э](е) һузынқы өндәр. Һүз өндәрә. Һүзәң график өн моделе. Ижек. Һүз басымы. Басымлы ижек. Басымлы һузынқы өн.

Графика. Өндәрзе хәрәф менән билдәләү.

Әә-Аа, Өө-Оо хәрәфтәрә. Һүзәрзе иғтибарзы һузынқы өнгә йүнәлтәп укыу. Телмәр үстөрөү. Сюжетлы картиналар, «Олатайыма бүләк», «Әтәс - ихатабыз хужаһы», «Олатайым янында умарталыктағы мажаралар».

Үү-Уу, Эә (е), ы, Ии хәрәфтәрә. Һүз структураһының һәм Һүз мәғәнәһенәң бер-береһе менән бәйләһегә. Телмәр үстөрөү. «Әтәс», «Урманды һаклағыз!», «Үскәс, умартасы булырмын» тигән сюжетлы картиналар өстөндә эш.

Мм, Нн, Рр, Лл хәрәфтәрә. Телмәр үстөрөү. «Минәң һеңләм», «Мәскәү - Рәсәйзәң баш калаһы», «Музыка коралдары» тигән сюжетлы картиналар.

Йй хәрәфә. Дифторгылар; [йә],[йө],[йо],[йү],[йы], шулай ук [әй],[өй],[ой],[уй],[ый] менән һүзәрзе өйрәнәү. Яя , Ее, Ее, Юю хәрәфтәрә. Телмәр үстөрөү. «Май айы», «матур йәй», «Йәйләүзә» һымак сюжетлы картиналар менән эш.

Ғғ-Кк хәрәфтәрә. Рус теле дәрәстәрәндә танышкан Гг-Кк хәрәфтәрәң кабатлау. Һөйләмдәрзе күсерәп язуу кағизәләре.Телмәр үстөрөү «Кунак килә», «Балалар өсөн хәрәкәт уйындары» («Гөрөлдәк»), «Минәң көсөгөм – Йомшакай» тигән сюжетлы картиналар менән эш.

Дд-Тт хәрәфтәрә. Һөйләмдәрзе күсерәп язуу кағизәләре. Телмәр үстөрөү. «Дуслык монументы», «Без бәхәтлә балалары», «Төлкө менән торна» сюжетлы картиналары менән эш.

Һһ-Хх хәрефтәре. Тексты күсереп языу. Телмәр үстөрөү. «Һабантуй» сюжетлы картинаһы, В. А. Осеевтың «Нимә еңеләрәк?» хикәйәһе менән эш.

Өн. *Бб-Пп, Вв-Фф* хәрефтәре. Өйрәнелгән хәрефтәрҙе нығытыу. Һүз структураһының һәм Һүз мәғәнәһенең бер-береһе менән бәйлелеге. Телмәр үстөрөү. «Әсәйгә (атайға) ярзам итәм», «Безҙең ихатала», «Өфө - Башкортостандың баш калаһы» сюжетлы картиналары.

Шш-Жж, Чч-Щщ, Хх, Цц хәрефтәре. Каты айырыу билдәһе (ъ), йомшак айырыу билдәһе (ь). Телмәр үстөрөү. «Мин тәбиғәттә яратам» тигән сюжетлы картина һәм С. Михалковтың «Ишәк һәм кондоз» әкиәте менән эш.

Башкорт алфавиты (42 хәреф). Алфавитты ғәмәлдә кулланыу.

Укыу. Һүзҙе һузынғы өнгә игтибар биреп укыу. Ижектергә бүлөп талғын укыу. Яйлап Һүзҙе тоташ укыуға күсеү. Интонация һәм паузалар менән укыу. Талғын укығанда һөйләмдәрҙең мәғәнәһен төшөнөү. Хикәйә, әкиәт, шиғырҙарҙы тасуири һөйләүгә өйрәтөүҙең башланғыс этабы.

Языу. Дәфтәр битендә горизонталь, кыя һызыктар эшләргә күнегеү. Дәфтәрҙәрҙегә эш һызыктары. Баһма һәм языу юлдарын һызыу. Гигиена нормаларын үтәп, хәрефтәр, ижектер, Һүзҙәр, һөйләмдәр языу. Һүзҙәр йыйылмаһын, һөйләмдәрҙе һәм текстарҙы күсереп языу. Диктант языу (өйрәтөүсә диктант). Һүзҙәр араһында буш урын. Һүзҙе юлдан-юлға күсерөү. Ижектерҙе, Һүзҙәрҙе, һөйләмдәрҙе (тәүҙә өс Һүзҙән) күсереп языу.

Орфография һәм пунктуация. Һүзҙәрҙегә хәрефтәрҙең дәрәжә тоташтырылыуы, Һүзҙәрҙе айырым языу. Һөйләм башындағы баш хәреф. Һүзҙе юлдан-юлға күсерөү. Һөйләм аҙағында тыныш билдәләре (нөктә, һорау).

Системалы курс

Тел тураһында дөйөм мәғлүмәттәр. Телмәр һәм аралашыу. Тел - аралашыу сараһы. Телмәр үстөрөү. Дәрәжәләргә иллюстрациялар. Һорауҙарға яуаптар.

Фонетика. Графика. Кабатлау: алфавит, хәреф атамалары, алфавиттағы хәрефтәр тәртибе, өн һәм хәреф; һузынғы һәм тартынғы өндәр. Нәзек һәм калын һузынғылар.

Башкорт һәм рус телдәрендәге тартынкылардың яраклашыуы (сағыштырыу). Өндәр таблицасы.

Синтаксис. Лексика. Тел берәмеге буларак һөйләм. Һөйләмдә ярзамсы һүз төркөмдәре. Һөйләмдә һүзәр бәйләнешен мәғәнәүи һораузар ярзамында асыклау. Һүзә һөйләмгә куйыу. Һөйләмдең график схемасы. Һүз - тел берәмеге. Предметтың атамасы, предметтың билдәһе буларак һүз, предметтың хәрәкәте (кабатлау). Ярзамсы һүзәрҙе (һәм, менән; ғына-кына, генә-кенә) телдән һәм язма телмәрҙә кулланыу.

Орфоэпия. Һүзәрҙә өндәрҙең һәм өн кушылмаларының әйтелеше. Башкорт һүзәрҙә башым үзенсәлегә.

Тик калын [а],[о],[у],[ы] йәки тик нәзек[а],[о],[у],[ы]; һузынкыларҙан ғына торған һүзәр (сингармонизм законы, терминһыз, танышыу максатында).

Орфография һәм пунктуация. Һүзәрҙең язылышы: һүзә хәрәфтәрҙең дәрәс тоташтырылыуы, һүзәрҙе айырым языу. Һөйләм башындағы баш хәрәф. Исемемдең һәм фамилиямдың баш хәрәфе. График модель. һызмалар: Һүзәр араһындағы аралык, һүзә юлдан юлға күсерәү билдәһе. Һүзә юлдан-юлға күсерәү. Һөйләм азағында тыныш билдәләре (нөктә, һорау билдәһе).

Телмәр үстәрәү. Укытыусы, тиҫтерҙәр менән аралашыу. Мәрәжәгәткә яуап бирәү. Сюжетлы картиналар, һүрәттәр, дәрәслек материалдары буйынса һөйләмдәр, зур булмаған текстар төҙөү. Дәрәслектә бирелгән текстар менән эшләү. Объекттарҙы, тәбиғәт күренештәрән күҙәтәү һәм күргәндә туған телдә һөйләү.

Телмәр эшмәкәрлегә төрҙәре

Тыңлап аңлау. Телмәр өндәрән дәрәс итеп әйтә беләү. Һүзәрҙең өн моделен төҙөү. Һөйләүсәнә (укытыусыны, класташтарҙы) тыңлап аңлау. Укытыусы укыған тексты тыңлап аңлау. Һүрәттәргә, дәрәслектәгә биремдәргә, һүрәттәргә нигезләнеп телдән һөйләмдәр төҙөү. Шиғыр ятлау, әкиәттәр һөйләү һ.б.

Һөйләү. Һүз тураһында башланғыс төшөнсә. Предмет һәм һүз. Предметтардың, тирә-яктағы ысынбарлыҡ объекттарының атамасы. Туған телдәгә дәрәслектең иллюстрациялары, һүрәттәре буйынса хикәйә төҙөү. Аралашыу сараларын, алымдарын (диалог, дискуссия) һайлау. Йәштәштәр менән аралашыу (диалог), туған телдә диалог алып барыу.

Укыу. Ижектер, һүзәр, һөйләмдәр, текстар укыу. Биремдән шартын, эште башкарыу алгоритмын аңлы рәүештә укыу. Дәрәсләктәге график өн моделә буйынса һүзәрзә укыу. Һөйләмдә дәрәс интонация менән аңлы укыу. Тексты мәғәнәһенә төшөнөп укыу. Эзләп тапкан мәғлүмәттә эшкәртеү, төшөнөү, дөйөмләштерев.

Языу. Хәрәфтәрзә каллиграфик нормалар буйынса дәрәс тоташтырыуы автоматлаштырыу. Һүзәрзә һәм һөйләмдәрзә күсереп языу, язылған һүзәрзә һәм һөйләмдәрзә тикшерев. Һүзәрзә, һөйләмдәрзә, зур булмаған тексты ишетеп (диктант) языу.

Практик эш. Алфавитты тормошта файзаланыу (класташтарының, бәләкәй төркөмдән фамилиялар исемлеген төзөү) һ.б.

Проект эше. «Хәрәфлә ялан» күргәзмәһе. Кесе төркөмдәрзә йәки парзар менән эштәрзә башкарыу.

2-се класс

Тел тураһында дөйөм мәғлүмәттәр. Телмәр һәм аралашыу. Тел - төп аралашыу сараһы. Диалог. Аралашыу этикеты.

Фонетика һәм графика. Кабатлау: алфавит, өн/хәрәф. Өндәрзән мәғәнә айырмалығы функцияһы. Һүз хәрәфен алмаштырыу һәм һүзән мәғәнәһен күзәтеү. Башкорт теленән үзенсәлектә өндәрән һәм хәрәфтәрән айыра белеү (к, ғ, з, с һ.б.). Һузынғы һәм тартынғы өндәр. Һүз уртаһында һәм һүз азағында нәзек һузынғылар: [ә], [ө], [ү], [е] калын һузынғылар: [а], [о], [у], [ы]. Башкорт телендәге специфик тел күренешә: һүзәрзә тартынғы өндәрзән сиратлашыуы [ғ] -[к], [г]- [к],[б]- [п]. Һүз башында һәм һүз уртаһында дифтонғылар [йә],[йө],[йү],[йы], [йо.] Һүз башында ике өн белдеревсе е, ю, я хәрәфтәрә.

Телмәр үстевев. «Хәрәфтәр донъяһы илендә», «Минән яраткан уйындарым», «Мәктәп байрамдары» һүрәттәрә.

Орфоэпия. Башкорт телендә басым үзенсәлектәрә: кағизә буларак, басым һуңғы ижеккә төшә. Һүзгә ялғау кушылғанда басымдың һуңғы ижеккә күсеве.

Лексика. Һүз - тел берәмеге. Текст йәки аңлатмалы Һүзлек буйынса Һүззең мәғәнәһен билдәләү. Телмәрзә бер төрлө һәм капма-каршы мәғәнәле Һүззең кулланылыуын күзәтәү.

Һүз составы (морфемика). Һүззең тамыры – мәғәнәүи төп өлөш. Тамырзаш Һүззәр. Тамырзаш Һүззәрзең билдәләре. Һүззәрзә тамыр һәм ялғау (ябай осрактары). Һөйләмдә Һүззәрзе бәйләүзә ялғаузың роле.

Морфология. Предметтың атамаһын аңлаткан Һүззәр. «Кем?» «нимә?» һораулары, уларзы телмәрзә кулланыу. Предметтың билдәһен аңлаткан Һүззәр. «Ниндәй?» һорауы, уны телмәрзә кулланыу. Предметтың хәрәкәтен аңлаткан Һүззәр. «Ни эшләй?» һорауы, уны телмәрзә кулланыу. Ярзамсы Һүз төркөмдәре (дә-да, лә-ла, тә-та һ.б.).

Синтаксис. Һөйләмдә Һүззәр тәртибе. Эш-хәрәкәттә белдергән Һүз. Уны, кағизә буларак, Һөйләм азағында кулланыу.

Орфография һәм пунктуация. Һүз башында ө-о, ү-у, э хәрәфтәре менән, Һүз уртаһында е хәрәфе менән, Һүз башында э хәрәфе менән, Һүз уртаһында е ([э]өнө) хәрәфе менән, Һүз уртаһында һәм азағында й (дифтонгылыр [йә],[йө],[йү],[йы], [йо] [йе]) хәрәфе менән, Һүз башында Вв ([ү] -[у] өндәре), Һөйләм башында баш хәрәф, яңғызлык исемдәрзә (кеше исемдәре, хайуан кушаматары) баш хәрәфтең дәрәс язылышы. Һүззәрзе юлдан-юлға күсерәү. Һөйләм азағында тыныш билдәләре. Үзең төзөгән һәм тәкдим ителгән текстарзы тикшергәндә контроль һәм үзконтроль.

Телмәр үстәрәү. Сюжетлы картиналар, дәрәслек материалдары буйынса Һөйләмдәр, зур булмаған текстар төзәү. Объекттарзы, тәбиғәт күренештәрен күзәтәү һәм күргәндәрзе Һөйләү. Һорау төзәй һәм уны кәрәкле яуап алырлык итеп конкретлаштырып, төзәтеп, кабатлап, аныклап бирә белеү.

Телмәр эшмәкәрлеге. Язма һәм Һөйләү телмәре тураһында төшөмсә; Һөйләмдәр төзәү, уның график схемаһы һ.б.

Тыңлап аңлау. Тыңларға һәм ишеткәндә аңларға. Ишеткәндән кәрәкле мәғлүмәт алырға һәм төп фекерзе айырып күрһәтә белергә.

Укыу. Дәрәслектең тексын, уның биремдәрен укыу. Һүззәрзе, Һөйләмдәрзе, текстарзы укыу. Күнегеүзең биремен, шарттарын укыу һәм башкарыу планын төзәү.

Фекерзе тасуири итеп еткереү өсөн төплө аңлау. Уның тасуирлауы өсөн әйтелгәндәрзе аңлау. Мәғлүмәт йәки аңлатмаларзы тәүсығанактарзан эзләү (уқыу).

Һөйләшеү. Аралашыу формаларын булдырыу (диалог, монолог, дискуссия). Коллективта аралаша белеү һәләттәрен камиллаштырыу.

Телмәр мәзәниәте. Бер-береңә мәрәжәғәт итеү, аралашыу үзенсәлектәре: уқытыусы, класташтар, туғандар, таныш булмағандар менән аралашыу. Аралашыу урыны. Аралашыу вакыты. Төрлө тормош ситуацияларында аралашыу. Телмәрзең йөкмәткеһе һәм формалары.

Телмәр ситуациялары: мәрәжәғәт, һорау, сақырыу, үтенес, бәхәс, диалогтар һәм башкалар.

Телмәр саралары: басым, тон, тауыш көсә, тауыш тембры, пауза, мимика, ишара. Өңгәмәсе менән уңышлы диалог алып барыу өсөн шарттар булдырыу. Аралашыуының фекерен тыңлай, ипле итеп үз фекереңде әйтә белеү, мәзәни диалог кағизәләрен белеү. Телмәрзең орфоэпик формалары.

Языу. Һәр хәрәфтең каллиграфик языу нормалары, хәрәфтең дәрәс тоташтырылыуы. Бирелгән текстан һүззәрзе, һөйләмдәрзе дәрәс язып алыу. Һүззәрзе, һөйләмдәрзе диктант итеп языу. Ишеткән текстан кәрәкле мәғлүмәтте язып алыу. Бәләкәй текстар: хат, котлау, әкиәттәр, мәкәлдәр һәм башкалар.

Һүззең номиналь функцияһы. Телмәрзе уның әһәмиәте. Предметтың эш-хәрәкәтен аңлаткан һүззәр. Һүзбәйләнештәр. Уларзың график билдәләнеше. Был һүззәр предметтың билдәләрен аңлата. Һүзбәйләнештәр. Уларзың график билдәләнеше.

Проект эше. Тәүге кағыз китап. Уның барлыкка килеү тарихы. Ата-бабаларымдың шәжәрәһе. Минең яраткан йорт хайуандарым. Халык ижады ынйылары.

3-сө класс

Тел тураһында дөйөм мәғлүмәттәр. Рус теле - Рәсәй Федерацияһының дәүләт теле. Туған (башкорт) тел - Башкортостан Республикаһының икенсе дәүләт теле. Тел - мәғлүмәтте еткереү сараһы. Туған телдә аралашыу. Диалог. Аралашыу этикеты.

Фонетика һәм графика. Яңғырау һәм һаңғырау тартынкылар. Башкорт телендә үзләштерелгән һүзәрзә тауыш һәм шау катнашыуы, йомшаклык һәм катылык буйынса пар тартынкылар. Һүзлектәр, белешмәләр һ.б. менән эшлөгәндә алфавит кулланыу.

Орфоэпия. Башкорт һүзәрәндә өндәрзең һәм өн кушылмаларының әйтелешендә әйтелеш нормалары. Хәзерге башкорт әзәби теле нормаларына ярашлы һүзәрзә басым (кабатлау). Һүз башында *в* хәрәфен укыу үзенсәлектәре: *вакыт* – [уакыт], *вәсилә* – [үәсилә]. Практик мәсьәләләрзе хәл итер өсөн орфоэпик һүзлекте кулланыу.

Телмәр үстәреү. Дәрәсләктәге иллюстрациялар.

Лексика. Һүззең лексик мәғәнәһе (кабатлау). Һүззең тура һәм күсмә мәғәнәһе (танышыу); синонимдар, антонимдар (кабатлау).

Һүз составы (морфемика). Тамыр – Һүззең тәп мәғәнәүи өләшө. Тамырзаш һүзәр, тамырзаш һүзәрзең билдәләре, һүззе тамырзы билдәләү. Һүззең үзгәрә өләшө - ялғау (кабатлау).

Тамырзаш һүзәр һәм уларзың формалары. Тамыр. Ялғау- Һүззең состав өләшө. Яһаусы һәм үзгәртеүсе ялғаузар.

Морфология. Һүз төркөмдәре. Исем: дөйөм мәғәнәһе, һораузары, телмәрзе кулланышы. Исемдәрзең һан (берлектә һәм күплектә) менән үзгәреше. Йәнле һәм йәнһез предметтарзы белдергән исемдәр. Уларзың рус теленән айырмаһы. Башкорт телендә тик кешеләр генә кем? Һорауына яуап биреүе. Исемдәрзең әйәлек категорияһы. Исемдәрзең әйәлек категорияһын һүзәр ярзамында сағылдырыу: 1) минең, һинең, беҙең; 2) һүззең тамырына *-ныкы, -неке, -ноко, -нөкө, -дыкы, -деке, -доко, -дөкө, -тыкы, -теке, -токо, -төкө, -зыкы, -зеке, -зоко, -зөкө* ялғаузары кушып яһала. Исемдәрзең һүзәрзе кушыу һәм кабатлау юлы менән яһалышы. Сифат: дөйөм мәғәнәһе, һораузар, телмәрзе кулланыу. Төрзәре: төп: *кызыл тасма*; 2) шартлы: *язгы ел*. Исемдәрзең сифаттар менән мәғәнәүи бәйләнеше. Кылым. Мәғәнәһе, һораузары, телмәрзе кулланыу. Кылымдың грамматик билдәләре (һаны, заты). Һөйләмдә кылымдың урыны (башлыса һөйләм аҙағында килеүе). Кылымдың исем һүз төркөмө менән менән мәғәнәүи бәйләнеше.

Синтаксис. Һөйләм. Һөйләмдәге һүзәр араһында мәғәнәүи бәйләнеш урынлаштырыу. Һөйләмдең баш киҫәктәре: эйә һәм хәбәр. Ярзамсы һүзәр. Йыйнаҡ һәм таркау һөйләмдәр. Һөйләмдәге тиң киҫәктәрҙе күҙәтәү.

Орфография һәм пунктуация. Орфографик оҫталыҡ - хата барлыкка килеү ихтималлығын аңлау, орфографик бурысты хәл итеү саралары. Үҙең төзөгән һәм әзер текстарҙы тикшергәндә контроль һәм үзконтроль. Һүзәрҙе дәрәҫ яҙыуҙы аныҡлау өсөн орфография һүзлеген кулланыу.

Дәрәҫ яҙылыш ҡағизәләре һәм улар менән файҙаланырға өйрәнеү:

- исемдәрҙә, фамилияларҙа, хайуан кушаматтарында, ҡала, ауылдарҙың исемдә һәм башҡа географик атамаларҙа баш хәрәф (ҡабатлау);

- ҡитаптарҙың һәм әҫәрҙәрҙең, газета, журналдарҙың атамалары; башҡорт телендә үзләштерелгән һүзәрҙең дәрәҫ яҙылышы; ярзамсы һүзәрҙең айырым яҙылышы (*дә-да, ҙә-за, лә-ла, тә-та*);

- ике өндө аңлатҡан хәрәфтәр менән һүзәр (*е, е, ю, я*);

- куш тартынҡылар менән һүзәр;

- тамырында тик о-ө (өкө- өкөнөң, холоноң) һ.б.)һузынҡылары ғына булған исемдәрҙә ялғауҙар.

Телмәр үстөрөү. Телмәр төрҙәре (һөйләү һәм язма телмәр). Диалог. Диалогта үз фекерендә иҫбатлай һәм дәлилләй белергә өйрәтөҫе телмәр саралары. Дөйөм эшмәкәрлектән һуң, һөйләшеп, дөйөм фекергә килә белеү, һығымта яһай белеү. Парлы һәм төркөмләп эш башкарығанда үз кылыҡтарыңды контролдә тоту. Монолог, текст төзөү.

Телмәр эшмәкәрлегә.

Тыңлап аңлау, һөйләү. Телдән һөйләү һәм язма телмәр. Телдән һөйләү. Аралашыу. Тамашасылар алдында сығыш яһау. Языу. Көндәлек. Бәләкәй текстар (хикәйәләр, әкиәттәр һ.б.) ижад итеү.

Укыу һәм яҙыу. Биремдәрҙең тексын, күнегеүҙәрҙе һәм уларҙы үтәү шарттарын укыу. Дәрәҫлектәге төрлө жанрҙағы текстарҙы укыу. Телмәрҙе язма рәүештә теркәү (кулдан яҙырылған йәки мониторҙа бастырылған телмәр). Язма телмәр: изложение, инша, хат, көндәлек, СМС-хәбәрҙәр. Ҡитап, дәрәҫлек, журналдар, газеталар. Хикәйә,

повесть, роман, әкиәт, шиғыр. Бәләкәй жанрҙар: мәкәл, әйтемдәр, йомактар. Художестволы китаптар, дәрәсләктәр, журналдар һәм гәзәтәләрҙең, шулай ук әсәрҙәрҙең исемдәрен дәрәс яҙыу.

Проект эше (темаларҙы һайлап алыу). Башҡорт бишек йырҙары. Заманса башҡорт телендәге йәнһүрәттәр. Башҡортостан Республикаһындағы балалар өсөн журналдар. Әкиәттең тел үзенсәлектәре (бер башҡорт балалар әкиәтен үз аллы һайлау).

4-се класс

Тел тураһында дөйөм мәғлүмәттәр. Рәсәй Федерацияһы, шул иҫәптән Башкортостан Республикаһында ла, күп телдәр һәм мәзәниәттәр төрлөлөгө. Туған (башкорт) теле - аралашыу сараһы, рухи-әхлаки үсеш сығанағы; кешенең дөйөм мәзәнилегә күрһәткесе буларак дөрөс һөйләү һәм язма телмәр кимәле. Телде танып белеүҙең төрлө алымдары: күзәтеү, анализ, мини-тикшеренеү, проект.

Фонетика һәм графика. Башкорт теленең өндәр системаһы. Билдәләнгән параметрҙар буйынса һүз эсендә, айырым да характеристика биреү, сағыштырыу, анализлау, классификация яһау.

Орфоэпия. Һөйләү һәм укыу процесында дөрөс интонация. Өндәрҙе әйтеү һәм өн кушылмалары яһау нормалары. Һүзәрҙә баһымдың башкорт әзәби теле нормаларына тап килеүе. Һүзәрҙе дөрөс әйтелешен асыклағанда һәм башка практик мәсьәләләрҙе хәл итеү өсөн башкорт теленең орфоэпик һүзлеген файҙаланыу.

Лексика. Телмәрҙә синонимдар, антонимдар, омонимдар, мәкәлдәр, әйтемдәр кулланыу. Тәкдим ителгән һөйләмдәрҙә һәм текстарҙа һүзәрҙең күп мәғәнәләлеген асыклау. Һөйләү телмәре һәм язма телмәр. Һүзәң күп мәғәнәләлегә. Кабатлау: һүзәң күсмә мәғәнәһе, синонимдар, антонимдар, омонимдар.

Һүз составы (морфемика). Һүзәң үзгәреше. Һүзәрҙә тамыр, ялғауҙарҙы айырып күрһәтеү (кабатлау).

Морфология. Һүз төркөмдәре. Исем. Кабатлау: грамматик мәғәнәһе, формаһы (һаны, заты, килештәре). Үзләштерелгән һүзәр һәм уларҙағы ялғау үзенсәлектәре. Һүз төркөмө буларак исемде тикшереү.

Сифат. Дөйөм мәғәнәһе, һорауҙары, телмәрҙә кулланылыуы (кабатлау). Сифаттарҙың сағыштырыу дәрәжәһе. Сифаттарҙың яһалышы (ябай осрактары). Һүз төркөмө буларак сифатты тикшереү.

Алмаш. Дөйөм мәғәнәһе, һорауҙары, телмәрҙә кулланышы. Алмаштар төркөмсәләре. Текста нигеҙһеҙ кабатлауҙарҙы бөтөрөү өсөн зат алмаштарын файҙаланыу.

Кылым (кабатлау). Мәгәнәһе, һораузары, грамматик билдэләре (һаны, заты, вакыты), телмәрзә кулланышы. Тамыр кылым.Кылымдарзың яһалышы. Һүз төркөмө буларак сифатты тикшерерү.

Рәүеш. Мәгәнәһе, һораузары, телмәрзә кулланыу.Рәүеш төрзәре. Рәүештәрзең яһалышы (ябай осрактар). Рәүеш һәм сифат (сағыштырыу). Һөйләмдә уларзың башкарған функцияһы.

Һан (танышыу максатында). Мәгәнәһе, һораузары, телмәрзә кулланыу.

Синтаксис. Кабатлау: башкорт телендә һөйләм структураһының үзенсәлектәре; һөйләмдең баш һәм эйәрсән киҫәктәре. Тиң эйәләр һәм хәбәрзәр. Һөйләмдә өндәш һүззәр. Кабатлау: һөйләү телмәре һәм язма телмәр; текст, уның атаманы; текстың мәгәнәүи өлөштәре. Һүззең күп мәгәнәләһе (синонимдар, антонимдар, омонимдар). Төп башкорт фразелогизмдары. Инша языу йәки проект эше.

Орфография һәм пунктуация. 1, 2, 3 – сө кластарза өйрәнгән дөрөс языу кағизәләрен кабатлау. Орфографик оҫталык хаталарзы иҫкәртеү сараһы икәнән төшөнөү. Үзең төзөгән һәм тәкдим ителгән текстарзы тикшергәндә контроль һәм үзконтроль (яңы орфографик материалда кабатлау һәм нығытыу). Һүз дөрөс язылышын тикшерерү максатында орфографик һүзлек кулланыу.

Дөрөс языу кағизәләре һәм уларзың кулланышы:

- исемдәрзә, фамилияларза, хайуан кушаматтарында, кала, ауыл, илдәрзең һәм башка географик атамаларза баш хәрәф (кабатлау);

- китаптарзың, газета, журналдарзың атамалары;

- башкорт телендәге үзләштерелгән һүззәрзә ялғаузарзың язылышы;

- ярзамсы һүззәрзе айырып языу (*ғына-генә, кына-кенә; дә-да, зә-за, лә-ла, тә-та*);

- куш тартынкыларзың дөрөс язылышы;

- ике өндө аңлаткан хәрәфтәр (*е, е, ю, я*) алдында айырыу (катылык, йомшаклык) билдәләре булған һүззәр;

- тамырында тик ө-о һузынкылары ғына булған исемдәрзә ялғаузар (кабатлау);

- художестволы китаптар, дәрәсләктәр, журналдар һәм газеталарзың исемдәрен, шулай ук әсәрзәрзең исемдәрен дөрөс языу (кабатлау).

Телмәр үстөрөү. Түбән кластарза башланған эште кабатлау һәм дауам итеү: телдән һөйләү һәм язма аралашыу ситуациялары (хат, котлау открыткаһы, реклама мәғлүмәте һ.б.); диалог, монолог; текст һәм текст темаһының уның атамәһында сағылышы.

Укыу. Өйрәнеү, танышыу максаты менән укыу. Текстның темаһы һәм төп фекере; темаға һәм төп фекергә таянып билдәләнгән текстның атамәһы; бирелгән текстарға план төзөү. Текста күрһәтелгән формала мәғлүмәт эзләү. Текста булған мәғлүмәт нигезендә ябай һығымталар төзөү. Текстағы мәғлүмәтте интерпретациялау һәм дөйөмләштерөү.

Языу. Язма ижади эш төрө буларак инша. Бирелгән темалар буйынса инша языу (әзерлек эшенән һуң). Текстарзы (әзер һәм үззәре төзөгән) теүәллек, дөрөслөк, йөкмәтке һәм тасуирилык күзлегенән төзөтөү.

Телмәр эшмәкәрлеге. *Тыңлау, һөйләшеү.* Һөйләү телмәре һәм язма телмәр.

Өйтөлгәнде ишетеп аңлау. Ишеткәндән кәрәкле мәғлүмәт алыу һәм төп фекерзе айырып билдәләй белеү. Аралашыу. Аралашыу формаларын булдырыу (диалог, монолог, дискуссия). Максаттарзы, аралашыу урындарын һәм уның кемдәр менән булыуын иһәпкә алып аралашыу ситуацияларын булдырыу; уңышлы тел сараларын һайлау. Орфоэпик нормаларзы, дөрөһ интонацияны, аралашыу нормаларын иһәпкә алып, телдән һәм монологик текст төзөү (4-6 һөйләм); конкрет ситуацияла язма аралашыу өсөн телдән һәм язма текстар (3-5 һөйләм) языу. Коллектив эсендә аралаша белеү һәләтен камиллаштырыу. Әңгәмәсенәң фекерен тыңлай, иһле итеп үз фекерен әйтә белеү, мәзәни кимәлдә диалог кора белеү һағизәләрен үзләштерөү. Телмәр ситуациялары: мөрәжәғәт, һорау, һакырыу, үтенес, бәхәһ, диалог. Телмәр саралары: һаһым, тон, тауыш көһө, тауыш темһры, һауза, мимика, иһара.

Укыу. Биремдәге текстарзы, күнегеүзәрзе һәм уларзы үтәү шарттарын аңлы рәүештә укыу. Укығанды аңлау, алған мәғлүмәтте эшкәртеү һәм уны практикала кулланыу.

Языу. 70 һүззән артмаған күләмле текстарзы күһереп языу; өйрәнелгән һағизәләрзе иһәпкә алып, 65 һүззән артмаған тексты диктант итеп языу.

Текстның (бирелгән) орфографик хаттарын төзөтөп, йөкмәткеһенә өһтәмәләр һәм төзәтмәләр индереп, артығын һәм кабатлаузарзы алып; уңышһыз төзөлгән тәкдимдәрзе

төзәтеп, төрлө телмәр хаталарын бөтөрөп язуу. Телмәрзе язма рәүештә теркәү (кулдан язылған йәки мониторза баһтырылған текст). Язма телмәр: изложение, инша, хат, көндәлек, СМС-хәбәрзәр.

Проект әше (темалар һайлау). Башкорт бишек йырзари. Башкорт телендәге заманса йәнһүрәттәр. Кешеләрзең исемдәре. Башкортостан Республикаһының балалар журналдары. Әкиәттең тел үзенсәлектәре (бер башкорт балалар әкиәтен үз аллы һайлау). Йомактарза, мәкәлдәрзә һәм әйтемдәрзә алмаштар.

БАШЛАНҒЫС ДӨЙӨМ БЕЛЕМ БИРЕҮ КИМӘЛЕНДӘ «ТУҒАН (БАШКОРТ ТЕЛЕ»

ПРЕДМЕТЫ ПРОГРАММАҢЫН ӨЙРӨНЕҮ БАРЫШЫНДА ФОРМАЛАШТЫРЫЛЫРҒА ТЕЙЕШЛЕ ПЛАНЛАШТЫРЫЛҒАН ҺӨЗӨМТӘЛӘР

Шәхси һөзөмтәләр

Башланғыс мәктәптә «Туған (башкорт) теле» предметын өйрәнеү һөзөмтәһендә тәрбиә биреү эшмәкәрлегенең төп йүнәлештәрен тормошка ашырғанда укыусы түбәндәге шәхси һөзөмтәләргә өлгәшә

гражданлык-патриотик тәрбиә биреү:

- Тыуған иленә - Рәсәйгә, шулай ук тыуған Башкортостаныңа һөйөү, хөрмәт тәрбиәләү;
- укый-яза белеү, үз аллы белем алыу һәм үз-үҙеңдә тәрбиәләү һәләтен булдырыу;
- аралашыу коралы буларак телдең ролен аңлау;
- мәктәпкә ыңғай мөнәсәбәт, укыу йортоңоң матди киммәттәренә һаксыл мөнәсәбәт;
- үз йортоңа, тыуған яғыңа һөйөү, класташтарыңа, укытыусыларыңа һәм туғандарыңа ихтирамлы мөнәсәбәт;
- балаларҙы башкорт халкының мәҙәни мираҫына, рухи киммәттәренә ылыҡтырыу; халыҡ ижадына (әкиәттәргә, мәкәлдәргә һәм әйтемдәргә) кызыкһыныу уятыу; халықтың мәҙәниәтен, тарихын, йолаларын һаклау сараһы буларак туған телгә һаксыл караш тәрбиәләү;

рухи-ахлаки тәрбиә биреү:

- үҙеңдең тормош һәм укыу тәҗрибәһенә таянып, һәр кешенең индивидуаллеген таныу;
- үҙеңең хәл-торошон һәм тойғоларын сағылдырыу өсөн, уңышлы тел сараларын кулланып, кайғы уртаҡлашыу, хөрмәт һәм изгелек белдереү;

– башка кешеләргә физик һәм әхлаки зыян килтерергә (шул исәптән рөхсәт ителмәгән тел сараларын файзаланыу менән бәйле) йүнәлтелгән тәртиптең төрлө формаларын кабул итмәү;

эстетик тәрбия бирер:

– художестволы мәзәниәткә ихтирам һәм кызыкһыныу, төрлө сәнгәт төрзәрен, үз халкыңдың һәм башка халыктарзың йолаларын һәм ижадын кабул итер;

– художестволы эшмәкәрлектен төрлө төрзәрендә, шул исәптән һүз сәнгәтендә, үз-үзендә күрһәтергә ынтылыу; аралашыу һәм үз-үзендә танытыу сараһы буларак башкорт теленен мөһимлеген аңлау;

физик тәрбия бирер, һаулык һәм эмоциональ именлек мәзәниәтен булдырыу:

– тел ғилеме менән таныштырыу процесында өстәмә мәғлүмәт эзләгәндә тирә-як мөхиттә сәләмәт һәм хәүефһез (үззәре һәм башка кешеләр өсөн) йәшәү рәүеше (шул исәптән мәғлүмәти) кағизәләрен үтәү;

– телмәр аша үзендә танытыузың уңышлы ысулдарын һайлауза һәм телмәр этикеты нормаларын һәм аралашыу кағизәләрен үтәүзә сағылыш тапкан физик һәм психик сәләмәтлеккә һаксыл мөнәсәбәт;

хезмәт тәрбияһе бирер:

– кеше һәм йәмғиәт тормошонда хезмәт киммәттәрен аңлау (шул исәптән художестволы әсәрзәрзәге миһалдар ярзамында), хезмәт һөзөмтәләренә һаксыл һәм яуаплы мөнәсәбәттә булыу, хезмәт эшмәкәрлегенен төрлө төрзәрендә катнашыу күнекмәләре, художестволы әсәрзәрзәге миһалдарзы тикшерер аша төрлө һөнәрзәргә кызыкһыныу;

экологик тәрбия бирер:

- текстар менән эшләү аша тәбиғәткә һаксыл мөнәсәбәт;
- уға зыян килтергән ғәмәлдәрзе кабул итмәү;

ғилми танып белеу киммәттәре:

- донъяның фәнни картинаһы тураһында тәүге күзаллаузар (шул исәптән

донъяның дөйөм фәнни картинаһының бер өлөшө буларак тел системаһы тураһында тәүге күзаллаузар); танып-белеү кызыкһыныузары, әүземлеге, инициативалылығы, кызыкһыныусанлығы һәм үзаллылығы, шул иҫәптән башкорт телен өйрәнеүгә кызыкһыныу, уны танып-белеү әүземлеге һәм үзаллылығы.

Метапредмет һөҙөмтәләре

1-4-се кластарға «Туған (башкорт) тел» дәресен өйрәнеү һөҙөмтәһендә укыусы универсаль **танып-белеү эшмәкәрлеге** ғәмәлдәренә эйә була.

Төп логик ғәмәлдәр:

- төрлө тел берәмектәрен сағыштырырға, тел берәмектәрен сағыштырыу нигеҙҙәрен билдәләргә, тел берәмектәре окшашлығын билдәләргә;
- объекттарҙы (тел берәмектәрен) билдәле бер билдә буйынса берләштерергә; тел берәмектәрен классификациялау өсөн мөһим билдәне асыҡларға; тел берәмектәрен классификацияларға;
- тел материалында укытыусы тәкдим иткән күҙәтеү алгоритмы нигеҙендә законлылыҡты һәм ҡапма-ҡаршылыҡты табыу; тел берәмектәре менән эшләгәндә эш итеү алгоритмын анализларға, тел берәмектәрен анализлағанда укытыу операцияларын үз аллы айырып күрһөтергә;
- тәкдим ителгән алгоритм нигеҙендә укыу һәм практик бурысты хәл итеү өсөн мәғлүмәттең етешмәүен асыҡларға, өстәмә мәғлүмәткә һорау әҙерләргә;
- тел материалын күҙәтеү осраҡтарында сәбәп-тикшереү бәйләнештәрен билдәләргә, һығымталар яһарға;

төп тикшереү ғәмәлдәре:

- укытыусы яҙамында максат куйырға, тел объектын, телмәр ситуацияһын үзгәртеүҙе планлаштырырға;
- эште башкарыуҙың бер нисә вариантын сағыштырыу, иң уңышлыһынын һайлап алырға (тәкдим ителгән критерийҙар нигеҙендә); тәкдим ителгән план буйынса катмарлы лингвистик мини-тикшереү эшен үткәреергә, тәкдим ителгән план буйынса проект эшен үтәргә;
- тел материалына үткәрелгән күҙәтеү һөҙөмтәләре нигеҙендә һығымталар

яһарға һәм уларҙы дәлилдәр менән нығытырға (классификациялау, сағыштырыу, тикшерерүҙәр);

- тәкдим ителгән тел материалын анализлау барышында укытыусы ярҙамында һорауҙар төзөргә;

- таныш йәки окшаш ситуацияларҙа процестарҙың, вакифаларҙың нисек үсеш алыу ихтималлығын һәм уларҙың эзәмтәләрен күзалларға;

мәғлүмәт менән эшләү:

- мәғлүмәт алыу сығанактарын һайларға: мәғлүмәт алыу, асыклау өсөн кәрәкле һүзлек;

- бирелгән алгоритмға ярашлы тәкдим ителгән сығанакта (һүзлектәрҙә, белешмәләрҙә) кәрәкле конкрет мәғлүмәтте табырға;

- дәрәс һәм дәрәс булмаған мәғлүмәтте үз аллы йәки укытыусы тәкдим иткән тикшерерү ысулы нигезендә асыкларға (һүзлектәргә, белешмәләргә, дәрәслеккә мөрәжәғәт итергә);

- интернетта мәғлүмәт эзләгәндә ололар (педагогик хеҙмәткәрҙәр, ата-әсәләр, законлы вәкилдәр) ярҙамында мәғлүмәт хәүефһезлегә кағизәләрен үтөргә (һүзәң язылышы һәм әйтелешә, һүзәң мәғәнәһә, һүзәң килеп сығышы , һүзәң синонимдары тураһында мәғлүмәт); укыу бурысына ярашлы текст, видео, график, тауыш мәғлүмәтен анализларға һәм эшләргә;

- таблицалар, схемалар рәүешендә теркәлгән лингвистик мәғлүмәтте төшөнөргә; лингвистик мәғлүмәтте сағылдырыу өсөн схемалар, таблицаларҙы үз аллы төзөргә.

1-4- се кластарҙа «Туған (башкорт) тел» дәрәсен өйрәнеү һөзөмтәһендә укыусы универсаль **коммуникатив** укыу ғәмәлдәре сараларына әйә була.

Аралашыу:

- фекерҙәрҙә кабул итергә һәм формалаштырырға, таныш булған мөхиттә аралашыу максаттарына һәм шарттарына ярашлы хис-тойғоларҙы белдерергә; әңгәмәсегә ихтирамлы мөнәсәбәт күрһөтергә, диалогтар һәм дискуссиялар алып барыу кағизәләрен үтөргә;

- төрлө фекерзәр, караштар булыу ихтималлыгын танырға;
- үз фекереңде эзәпле һәм нигезле итеп әйтергә; куйылған бурыска ярашлы телмәр төзөргә;
- телмәр ситуацияһына ярашлы телдән һәм язма текстар (һүрәтләү, фекерләү, хикәйәләү) булдырыу;
- парлы һәм төркөмләп эшләү, күзәтеү һөзөмтәләре, башкарылған мини-тикшеренеү, проект эше нигезендә кыска сығыштар әзерләргә;
- сығыш тексына иллюстрация һайларға (һүрәттәр, фотолар, плакаттар);

уртак эшмәкәрлек:

- укытыусы тәкдим иткән планлаштырыу форматы, аралаш азымдарзы һәм вакытты бүлү нигезендә, стандарт ситуацияға ярашлы кыска вакытлы һәм озайлы вакытка иҗәпләнгән шәхси максаттар (коллектив бурыстарзы хәл итеүзәге) төзөргә;
- уртак эшмәкәрлектәң максатын кабул итергә, уға ирешеү буйынса күмәкләп эш алып барырға: ролдәрзе бүлүгә, һөйләшеп килешергә, процесты һәм уртак эш һөзөмтәһен тикшерергә;
- етәкселек итергә, йөкләмәләр үтәргә, буйһонорға, бурыстарзы, бәхәсте үз аллы хәл итергә;
- дөйөм эштә үз өлөшөңдә яуаплы башкарырға; дөйөм һөзөмтәгә индергән өлөшөңдә баһаларға;
- тәкдим ителгән өлгөләргә таянып, дөйөм проект эштәрен башкарырға.

- се кластарза «Туған (башкорт) теле» дәресен өйрәнү һөзөмтәһендә укыусы универсаль **регулятив** белем биреү эшмәкәрлегенә эйә була.

Үз - үзеңде ойоштороу:

- укыу бурысын хәл итеүзә һөзөмтә алыу өсөн эште планлаштырырға;
- һайланған эштәрзең эзмә-эзлелеген билдәләү;

үзконтроль:

- укыу эшмәкәрлегенәң уңыш/уңышһызык сәбәбен асыклау; телмәр һәм

орфография хаталарын төзөтөү өсөн укыу эшмәкәрлегенә төзәтмәләр индерергә;

– тел берәмектәрен бүлөү, характеристика биреү, файзаланыу буйынса куйылган укыу бурыстары менән эшмәкәрлек һөзөмтәһен тура килтерергә;

– тел материалы менән эшлөгәндә ебәрелгән хатаны табырға, орфографик һәм пунктуацион хатаны табырға;

– үз эшмәкәрлегең һәм класташтар эшмәкәрлеге һөзөмтәләрен сағыштырырға, уларҙы тәкдим ителгән критерийҙар буйынса объектив баһаларға.

Предмет һөзөмтәләре

1-4-се кластарҙа «Туған (башкорт) теле» дәресен өйрәнеүҙә:

– кешелектең төп аралашыу сараһы буларак телдең ролен аңларға, башкорт телен башкорт халкының төп рухи-әхлаки киммәттәренең береһе булыуын төшөнөргә; халыҡ йолалары һәм мәҙәниәтен тейешенсә үزلәштереү өсөн башкорт теленең әһәмиәтен аңларға; туған телгә кызыкһыныу һәм уны өйрәнеү теләген булдырырға;

– Рәсәй Федерацияһы тел һәм мәҙәни киңлегенең берҙәмлеге һәм күп төрлөлөгө, Рәсәй халыҡтарының башка телдәре араһында башкорт теленең урыны тураһында тәүге караштарҙы формалаштырырға;

– башкорт теленең фонетикаһы, лексикаһы, грамматикаһы, орфографияһы һәм пунктуацияһы тураһында башланғыс белемдәрҙе формалаштырырға;

– телмәр эшмәкәрлегендә алған белемдә файзалана белеүҙе формалаштырырға, телмәрҙә өйрәнелгән лексиканы кулланырға, үزلәштерелгән лексиканы һәм алынған тел белем менән файзаланып, телдән аралашыуҙа катнашыу, өйрәнелгән телмәр этикетты формулаларын телмәрҙә кулланыу;

– башкорт телендә телмәр эшмәкәрлегенең бөтә төрҙәренең (тыңлап аңлау, һөйләшеү, укыу һәм язу) формалашыуы һәм үсәше, алған белемдә файзаланып, бирелгән тема буйынса зур булмаған хикәйәләр төзөү оҫталығын тәьмин итергә.

Кластар буйынса планлаштырылған һөзөмтәләр

1-се класс

Укыусы

- укытыусының башкорт телендәге телмәрен тыңлап аңлап кабул итергә;
- укытыусы артынан һүз, һүзбәйләнеш, һөйләмдәрзе кабатларға;
- предметтың исемен, предметтың билдәһен, предметтың эш-хәрәкәтен (танышыу максатында, терминһыз) аңлаткан һүззәрзе асыкларға;
- һүззе һәм һөйләмде айыра белергә;
- һөйләмдең мәгәнәһен тыңларға һәм аңларға;
- һөйләмдең график схемаһын төзөргә;
- һөйләмдәрзе төзөгәндә һәм һөйләшеү телмәрендә ярзамсы һүззәрзе (*һәм, менән; ына-генә, кына-кенә*) кулланырға;
- һөйләм мәгәнәһен тәрәнәйтеү өсөн һүззе һөйләмдәргә кушырға;
- өн һәм хәрефте айырырға;
- һузынкы һәм тартынкы өндәрзе айырырға;
- һүззең ябай өн график моделен төзөргә (3-5 өндән);
- һүззә басым төшкән өндә билдәләргә;
- башкорт һүзендә басымдың һуңғы ижеккә (өнгә) төшөүен аңларға;
- алфавиттың хәрефтәрен, уларзың атамаларын өйрәнергә; алфавиттың функцияһын аңларға;
- ишеткән һүззе йәки һөйләмде хәрефтәр менән язырға;
- 3-4 өндән торған һүззең өн моделен төзөргә; уны һүззең хәрефле язмаһына үзгәртәргә;
- дәфтәр битенә язып өйрәнергә: горизонталь, кыя һызыкларзы, дәфтәрзәрзең эш һызығын айырырға;
- хәрефтәрзе дөрөс яза белергә, уларзы каллиграфик нормалар буйынса тоташтырырға;
- хәреф элементтарының һызмаларын сағыштырырға, уларзың окшашлығын һәм айырмалыкларын табырға;
- һүззең һәр хәрефен дөрөс тоташтырырға, һөйләмдә һүззәрзе айырым язырға;
- һөйләмдәрзе күсереп язырға (3-4 һүз), 3-4 һөйләмдән торған тексты (12-15 һүз) язып алырға;

- һүзәрзе һузынky өнгә ориентир тотоп укырға;
- яйлап ижекләп һәм артабан тулы һүзәр менән укырға күсергә;
- дәреслектән, тактанан һүзәрзе, һөйләмдәрзе (тәүзә өс һүзән) күсереп алырға;
- һүзәрзе (3-4 хәрөф), һөйләмдәрзе (3-4 һүз) диктант итеп язырға;
- халыктың төп аралашыу коралы буларак телдең ролен аңларға; мәктәптә белем алыу, мәғлүмәт алыу ысулы булыуын аңларға;
- укытыусы етәкселегендә укыу материалын тикшергәндә диалогта катнашырға;
- алфавитта хәрөфтәрзең билдәле бер тәртиптә бирелгәнән аңларға; башкорт һәм рус телдәре алфавитының бер төрлө хәрөфтәрен белергә;
- нәзек һузынkyларзы [ә], [ө], [ү], [э] һәм калын һузынky өндәрзе[a], [o], [y], [ы] айырырға;
- һузынky һәм тартынky өндәр таблицаһын карарға һәм күзәтергә (танышыу максатында);
- һүз өндәрен ишетеп айырырға һәм атарға;
- 4-5 өндән торған һүзең өн моделен төзөргә;
- бер өн менән айырылып торған бәләкәй һүзәрзе сағыштырырға;
- һүзе күзәтергә һәм уларзың өндәрен сағыштырырға, анализларға;
- текста хикәйәләү һәм һорау һөйләмдәрен асыкларға;
- һөйләмдәрзең үрзәге төрзәрен тыңларға (укытыусы укый) һәм интонацияны ишәтергә, укытыусы артынан кабатларға һәм артабан дөрөс интонация менән укыуы автоматлаштырырға;
- һүрәттәр, күзәтеүзәр буйынса һүзәр йыйылмаһынан һөйләмдәр (3-5 һүзән) һәм текстар (4-5 һөйләмдән) дөрөс төзөргә;
- үз аллы (предметтың атамаһы, предмет билдәһе, предметтың эш-хәрәкәте) һәм ярзамсы һүзәрзе (*һәм, менән; ғына-кына, генә-кенә*) ишетеп билдәләү; текста уларзы тейешле һызыктар менән күрһәтеү; телдән һәм язма телмәрзә урынлы кулланыу;
- бирелгән һүзәрзе мәғәнәһенә (предметтың атамаһы, предметтың билдәһе, предметтың эш-хәрәкәте) карап төркөмдәргә (һүз төркөмдәре, терминһыз) бүлергә һәм

был һүззәр төркөмөн берзәм график-символик схема менән билдәләргә;

- аңлатмалы һүзлек менән эшләргә, таныш булмаған һүззең мәғәнәһен асықларға;

- тыңлап, калын [а], [о], [у], [ы] һәм йомшак [ә], [ө], [ү], [и], [э] һузынқы өндәре булған һүззәрзе специфик әйтелешен төшөнөргә;

- текста йомшак әйтелешле һәм каты әйтелешле төп башкорт һүззәрен асықларға;

- зур булмаған тикшереүзәр алып барырға: башкорт һәм рус телдәре һүззәрен күзәтергә, сағыштырырға (*мал*–[мәл], *мәл* –[м'ал]);

- һүззәрзе тыңларға һәм һүззә (һузынқы өн) басымдың һуңғы ижеккә (өнгә) төшөүен аңларға;

- һөйләм башында, кеше исемдәрен һәм фамилияларын баш хәреф менән язырға;

- һүззәр араһындағы бушлык, күсереү билдәһе кеүек график сараларзы кулланырға;

- һөйләм азағында тыныш билдәләре (нөктә, һорау билдәһе) куйырға;

- үз эшенде контролдә тоторға һәм баһаларға, хәреф, һүз һәм һөйләм язмаларын төзәтергә;

- күсереп алынған текстағы хаталарзы тикшерергә һәм төзәтергә;

- алфавиттағы хәрефтәрзе, һүззәге хәрефтәрзе тоташтырыузы һәм һөйләмдәге һүззәрзе айырым языузы автоматлаштырырға;

- һөйләмде (5-6 һүз), 5-6 һөйләмдән торған тексты (10-15 һүз) күсереп алырға;

- диктант язырға (өйрәтеү диктанты, 10-15 һүз) өйрәнә.

2 - СЕ класс

Укыусы

- һүрәттәр сюжеты, дәреслек материалдары сюжеты буйынса һөйләмдәр (3-5 һүз, зур булмаған 3-5 һөйләмдән текстар) төзөргә;

- объекттарзы, тәбиғәт күренештәрен күзәтергә һәм күргәндәрен туған телдә һөйләргә;
- һүзәң мәғәнәһен контекст буйынса йәки аңлатмалы һүзлек буйынса билдәләргә;
- башкорт телендәге телмәрзән кәрәкле мәғлүмәттә айырып күрһәтергә;
- һөйләү һәм язма телмәрзә предметты, предметтың эш-хәрәкәтен, предмет билдәһен аңлаткан һүззәрзә, ярзамсы һүззәрзә дөрөс кулланырға;
- һөйләм төрзәрен (хәбәр һөйләм, һорау һөйләм) билдәләргә һәм уларзы дөрөс интонация менән уқырға;
- һүзәң бер хәрәфен (өн) икенсе хәрәф (өн) менән алмаштырғанда һүз мәғәнәһенәң үзгәрәүен төшөнөргә;
- нәзеклегә/калынлығы буйынса парлы һузынқыларзы [ә]–[а], [ө]–[о], [ү]–[у], парһыз һузынқыларзы [ы], [и], [э] айыра белергә;
- башкорт теленәң үзенсәлекле тел күренешен: һүззә тартынқылар сиратлашыуын [ғ]– [к], [г]– [к], [б]–[п] күзәтергә;
- предметтың атамаһын аңлаткан һәм «кем?», «нимә?» һораузарына яуап биргән һүззәрзә төшөнөргә;
- предметтың эш-хәрәкәтен аңлаткан һәм «нимә эшләй?» тигән һорауға яуап биргән һүззәрзә асықларға;
- «ниндәй?» һорауына яуап биргән, предмет билдәһен аңлаткан һүззәрзә төшөнөргә;
- ярзамсы һүззәрзәң ролен (функцияһын) аңларға (*дә-да, зә-за, лә-ла, тә-та; генә-кенә, ғына-кына*);
- нәзек һузынқылар [ә], [ө], [ү], [и], [э] (һүз уртаһында) һәм калын һузынқылар[а],[о],[у],[ы] менән һүззәрзә дөрөс язырға;
- һүз башында һәм һүз уртаһында [йә], [+йө], [йү], [йы], [йо] хәрәф кушылмалары менән һүззәрзә дөрөс язырға;
- һүз башында ике өндә аңлаткан хәрәфтәр е, ю, я язылыу кағизәһен аңларға;

- рус теленән үзләштерелгән һүзәрзә *е, ё, ю, я*, шулай ук башкорт һүзәрэндә лә был хәрәфтәрзә дәрәс язуу үзенсәлектәрән иҗәпкә алырға;
- башкорт һүзәрэндә басым, кағизә буларак, һуңғы ижеккә төшә һәм ялғау кушылғанда ла һуңғы ижеккә күсеуен аңларға;
- *в* хәрәфе менән башланған һүзәрзә дәрәс әйтеү үзенсәлектәрән аңларға;
- орфограммаларзы билдәләп, текстарзы (7-8 һөйләм) дәрәс күсереп алырға;
- һүзәрзә тамыр һәм ялғауарзы (ябай осрактар) айырып билдәләргә ө й р ә н ә.

3-

СӨ класс

Укыусы:

- башкорт теленә Башкортостан Республикаһының дәүләт теле һәм рус теле Рәсәй Федерацияһының дәүләт теле буларак әһәмиәтен аңлатырға;
- телдән һәм язма телмәргә әйә булыу - белем алыузың, шәхес үстәреүзең төп шарты икәнән аңларға;
- тел күренештәрән аңлау: һүзәң тура һәм күсмә мәғәнәһе (ябай осрактарын); бер һәм капма-каршы мәғәнәлә һүзәрзә асыклау;
- һузыңкы һәм тартыңкы өндәрзә айырырға;
- башкорт телендәге үзләштерелгән һүзәрзә нәзек һәм калын, парлы яңғырау һәм һаңғырау тартыңкыларзы айырырға;
- һүзлектәр, белешмәләр һ.б. менән эшләгәндә алфавитты кулланырға;
- һөйләшеү һәм укыу процесында дәрәс интонацияны һаңларға;
- заман башкорт әзәби теле нормаларына таянып басымды дәрәс куйырға;
- практик мәсьәләләргә хәл итеү өсөн орфоэпик һүзлекте файзаланырға;
- һүзәң өндәрәнә һәм хәрәфтәрәнә анализ яһарға (орфограммалар булған һүзәрзә);
- һүзә йомшак һәм калын айырыу билдәләренәң функцияһын төшөнөргә;
- текстан тура һәм күсмә мәғәнәлә һүзәрзә айырырға;
- һүзәң тамырын һәм ялғауын айырып күрһәтергә; бирелгән һүзгә тамырзаш (бер тамырзан) һүзәр һайлап алырға;

- исемде асыклау: телмәрзәге дөйөм мәғәнәһе, һорауҙары, кулланыу;
- рус теленән айырмалы рәүештә, башкорт телендә йәнле/ йәнһез исемдәрҙең үзенсәлектәрен төшөнөргә;
- башкорт телендә исемдәрҙең эйәлек категорияһының ике төрөн айыра белергә (һүзҙәр ярҙамында): 1) *минең, һинең, безҙең*; 2) һүзҙең тамырына ялғау кушыу ярҙамында-*ныкы, -неке, -ноко, -нөкө, -дыкы, -деке, -доко, -дөкө, -тыкы, -теке, -токо, -төкө, -зыкы, -зеке, -зоко, -зөкө*;
- исемдәрҙе яһауҙың ике ысулын - һүзҙәрҙе кушыу һәм кабатлау юлын айырырға;
- сифатты танып белеү: дөйөм мәғәнәһе, һорауҙары, телмәрҙә кулланыу; төрҙәре (төп һәм шартлы);
- рәүештә танып белеү: мәғәнәһе, һорауҙары, телмәрҙә кулланыу;
- кылымдарҙы (дөйөм мәғәнәһен, һорауҙарын, телмәрҙә кулланыуҙы) асыҡларға;
- кылымдарҙы һандар, заттар буйынса үзгәртәргә;
- һөйләмдәге һүзҙәр араһындағы мәғәнәүи (синтаксик) бәйләнештә һорауҙар ярҙамында билдәләргә;
- текст һөйләмдәрендә баш һәм эйәрсән киҫәктәрҙе дөрөҫ билдәләргә һәм һызырға;
- йыйнаҡ һәм таркау һөйләмдәрҙең айырманы айырып күрһөтөргә;
- һөйләмдә тиң киҫәктәрҙе билдәләргә;
- хата барлыкка килеү ихтималлығы урынын аңларға һәм мәсьәләне хәл итеү ысулдарын табырға;
- үҙе төзөгән һәм тәкдим ителгән текстарҙы тикшергәндә үҙен контролдә тоторға;
- һүзҙе дөрөҫ яҙуҙы асыклау өсөн орфографик һүзлек менән кулланырға;
- түбәндәге орфограммаларҙы дөрөҫ яҙу ҡағизәләре менән файҙаланырға:

- республиканың административ райондары һәм калаларының исемдәрен; китаптарзың, газеталарзың, журналдарзың исемдәрен баш хәреф менән дәрәс язырға;
- ярзамсы һүзәрзең айырым язылуы (дә-да, зә-за, лә-ла, тә-та);
- ике өндө белдергән хәрефле һүзәр (е, ё, ю, я);
- үзләштерелгән һүзәрзә куш тартынкылы һүзәр;
- әйтеү максаты буйынса һәм хис-тойғоло һөйләмде айыра белергә;
- диалогта үзәңдең фекерәңде факттар менән дәлилләргә;
- парлап һәм төркөмләп эш башкарғанда бергәләп эш итеү процесын контролдә тоторға;
- зур булмаған текстар язырға: изложение, инша, хат, СМС-хәбәр (4-6 һөйләм);
- орфограммаларзы айырып күрһәтеп, текстарзы (8-9 һөйләм) дәрәс күсереп алырға;
- диктант (55-60 һүз) язырға өйрәнә.

4-

СЕ класс

Укыусы:

- Рәсәй Федерацияһы территорияһында телдәрзең һәм мәзәниәттәрзең күп төрлөлөгөн ; Рәсәйзең һәр халкының төп рухи-әхлаки киммәттәрәңең береһе туған телде икәнен төшөнөргә;
- туған (башкорт) телдең аралашыу сараһы, рухи-әхлаки үсеш сығанағы булыуын аңларға;
- дәрәс һөйләү һәм язма телмәрзе кешәңең дөйөм мәзәниәт күрһәткесе буларак аңларға;
- һөйләшеү һәм укыу процесында дәрәс интонацияны һақларға;
- һөйләмдәрзә һәм текста күп мәғәнәле һүзәрзә асықларға;
- башкорт теләңдәге һөйләм төзөлөшө үзәңсәлектәрәң аңларға;
- һөйләмдә тиң әйәләрзе һәм тиң хәбәрзәрзе билдәләргә;

- һөйләмдә өндөш һүззе табырға һәм мәғәнәһен аңлатырға;
- аралашыу практикаһында һөйләү һәм язма телмәрзе кулланырға;
- текст төзөргә; уны мәғәнәүи өлөштөргә бүлөргә һәм исем бирергә;
- текста күп мәғәнәле һүззәрзе айырып күрһөтергә (төп башкорт фразелогизмдары);
 - бирелгән параметрлар буйынса өндәрзе күзәтеү, сағыштырыу, анализлау, классификациялау;
 - һүззәрзең дөрөс әйтелешен билдәләгәндә башкорт теленең орфоэпик һүзлеген кулланырға;
 - билдәләнгән морфемалар буйынса һүззәрзе составы буйынса анализларға; һүз составы схемаһын төзөргә;
 - һүззең билдәле бер һүз төркөмөнә карағанлығын билдәләргә;
 - исемдәрзең грамматик билдәләрен билдәләргә: һанын, затын (эйәлек категорияһы), килешен;
 - бирелгән текста үзләштерелгән һүззәрзе (исемдәрзе) танырға (ябай осрактар);
 - үзләштерелгән һүззәрзе (исемдәр) ялғауларзың (ябай осрактар) дөрөс язылышын өйрөнөргә;
 - текста сифаттарзы асықларға;
 - сифаттың сағыштырыу дәрәжәһен айырып күрһөтергә;
 - һүз төркөмө буларак сифатка характеристика бирергә;
 - һөйләмдәр, текстар төзөгәндә сифаттарзы кулланырға;
 - текст эсендә алмаш һүз төркөмдәрен танырға;
 - рәүештең төп мәғәнәһен аңларға;
 - зур булмаған тикшеренеү эшмәкәрлегендә катнашырға: исем һәм алмаш һүз төркөмдәрен күзәтергә, уларзың окшаш һәм айырмалыктарын билдәләргә;
 - зат, күрһөтеү, һорау алмаштарын билдәләргә;
 - кылымдың грамматик билдәләрен билдәләргә: һанын, затын, заманын, яһалышын;
 - һүз төркөмө буларак кылымды тикшерергә;

- рәүеш төрзәрен танырға;
- зур булмаған тикшеренеү эшмәкәрлегендә катнашырға: рәүештең һәм сифаттың окшашлыктарын һәм айырмалыктарын, уларзың һөйләмдәге функцияларын билдәләргә;
- текстан һан һүз төркөмөн айырып күрһәтергә;
- һан һүз төркөмөн асықларға; һандың мәғәнәһен, төрөн билдәләргә; уға һорау бирергә, телмәрзә дөрөс кулланырға;
- һан һүз төркөмөнөң яһалышын күзәтергә (ябай осрактар);
- һөйләм, һүзбәйләнеш һәм һүззе айыра белергә;
- әйтелеү максаты буйынса һөйләмдәрзе классификацияларға;
- йыйнак һәм таркау һөйләмдәрзе айыра белергә;
- тиң киҫәкле һөйләмдәрзе айырырға; телмәрзә тиң киҫәкле һөйләмдәрзе файзаланырға;
- ябай һөйләмгә синтаксик анализ үткәергә;
- өйрәнелгән кағизәләр буйынса орфограммаларзы табырға;
- дөрөс языу кағизәләрен, шул иҫәптән: китап, газета, журнал исемдәрендә баш хәрефтең; башкорт телендә үзләштерелгән һүззәрзә ялғаузарзы дөрөс языу, ярзамсы һүззәрзе айырым языу (*ғына-генә, кына-кенә; дә-да, зә-за, лә-ла, тә-та*); *е, ё, ю, я* хәрефтәре алдынан калын һәм нәзек айырыу билдәләрен, исемдәрзә һәм кылымдарза куш тартынкылазы яза белергә;
- күләме 70 һүззән артмаған текстарзы дөрөс күсереп алырға;
- дөрөс языу кағизәләрен иҫәпкә алып, 65 һүззән кәм булмаған диктант язырға;
- өйрәнелгән кағизәләр буйынса орфографик һәм пунктуацион хаталарзы табырға һәм төзәтергә;
- аралашыу ситуацияһын аңларға (һиндәй максат, кем менән, кайза бара); аралашыу шарттарында берзәй тел сараларын һайларға;
- орфоэпик нормаларзы, дөрөс мәғлүмәтте, телмәр мәзәниәте нормаларын һаклап телдән (4-6 һөйләм) диалог һәм монолог текстары төзөргә;

- конкрет язма аралашыу ситуацияһы өсөн телдән һәм язма(3-5 һөйләм) текстар (хаттар, котлау открыткалары һ.б.)төзөргә;
- текстың темаһын һәм төп фекерен билдәләргә; темаға һәм төп фекергә таянып, текстка үз аллы исем бирергә;
- бирелгән текст буйынса план төзөргә;
- тексты ентекле һөйләргә өйрөнөргә (телдән һәм язма);
 - тексты айырым урындарҙы, эпизодтарҙы һайлап һөйләргә өйрөнөргә (телдән);
 - бирелгән темалар буйынса инша язырға (әзерлек эшенән һуң);
 - укыуҙың танышыу, өйрөнөү, мәғлүмәт эзләү төрҙәре менән эш итергә;
 - укыған (тыңланған) мәғлүмәт нигеҙендә телдән һәм язма ябай һығымталар яһарға;
 - текстағы мәғлүмәттә интерпретацияларға һәм дөйөмлөштөрөргә;
 - өйрөнөлгән төшөнсәләрҙең мәғәнәһен үз һүҙҙәре менән аңлатып бирергә;
 - һүҙҙең мәғәнәһен аңлатмалы һүҙлек һәм башка сығанактар ярҙамында асыҡлау буйынса эшләргә өйрөнө .

ТЕМАТИК ПЛАНЛАШТЫРУУ

Программаны тормошка ашыруу барышында укытыу-методик материал буларак (мультимедиа программалары, электрон дәреслектәр һәм әсбаптар, электрон китапханалар, виртуаль лабораториялар, уйын программалары, һанлы белем биреү ресурстар коллекциялары) электрон белем биреү мөмкинлектәре иҗәпкә алынырға тейеш. (Кушымта).

Айырым бүлектә өйрәнәүгә тәкдим ителгән сәғәттәр һаны укыусылардың белем кимәленә бәйле һәм белем биреү ойошмасы бүлгән сәғәттәр һанына ярашлы үзгәрергә мөмкин.

1-се клсс – 66 С.

Бүлек	Программа йөкмәткеһе	Укыусылардың эшмәкәрлегә төрҙәре
Грамотаға өйрәтәү (48 с.)		
Синтаксис. Лексика. Телмәр үстөрөү (7)	Телмәр(һөйләү/язма). Предметтың атамаһын, билдәһен, эш-хәрәкәтһен белдергән һүзәр(терминдар һыҙ, танышыу максатында). Языу. Хәрәф элементтарын языу, штрихлау, һүрәттәр буяу. Телмәр үстөрөү. «Йәйге уйындар», «Мин – укыусы!»	Укыу диалогы. Телмәр ситуацияларын булдырыу. Укытыусы артынан һүзәрҙе, һүзбәйләнештәрҙе, һөйләмдәрҙе тыңлау һәм кабатлау. Үзәң йүнәлтелгән телмәрҙе аңлай белеү. Һорауҙарға яуап биреү. Һүзәрҙе айырыу: предметты, хәрәкәттә, билдәләне белдергән һәм ярзамсы һүзәр. Дәфтәр битендә горизонталь, кыя һызыктарҙы, эш һызыктарын айырыу. Хәрәф элементтарын языу, штрихлау, һүрәттәрҙе буяу. «Йәйге уйындар», «Мин - мәктәп укыусыһы!» тигән дәреслектәге иллюстрация буйынса әңгәмә (диалог). Һорауҙарға яуаптар. «Йәйге уйындар», «Мин - мәктәп укыусыһы!» картиналары буйынса һөйләмдәр, текстар төзөү.
	Һөйләм. Һөйләмгә һүзәр куйыу. Ярзамсы һүз төркөмдәре. Һөйләмдә ярзамсы һүз төркөмдәрен (һәм, менән, кына-кенә, ғына-генә) кулланыу. Һөйләмдәң	Һөйләмдә тыңлау һәм мәғәнәһен аңлау. Һөйләмдәң график моделен төзөү. Бирелгән һүзәр менән һөйләмдәр төзөү (3 - 4 һүзән). Һөйләмдә ярзамсы һүзәрҙе таныу (һәм, менән, кына-кенә, ғына-генә). Уларҙы һөйләү телмәрендә кулланыу. «Минәң ғаиләм», «Әсәйем эштә сакта», «Балалардың йәйге уйындары»

	график моделе.Хәрефтәрз е языу элементтары.Телм әр үстөрөү. «Минен ғаиләм», «Әсәйем эштә сакта», «Балаларзың йәйге уйындары» сюжетлы картиналары.	сюжетлы картиналар буйынса буйынса эш: 3-4 һүзән торған һөйләмдәр төзөү. Хәрефтәрзе языуға әзерлек: штрихлау, буяу, хәреф элементтарын языу.
Фонетика. Орфоэпия Телмәр үстөрөү (6 ч.)	Телмәр өндәре. Һүз һәм өн. Өндө һүзән айырып алыу һәм дөрөс интонация менән әйтеү. Һүзә өндәрзән эзмә- эзлелеге. Һүзән график өн моделе. Телмәр үстөрөү. «Әлифбала» хайуадар донъяһы», «Бесәй сәйәхәт итә» һүрәттәре. Хәреф элементтарын языу.	Өндө тыңлау. Айырым өндәрзе телмәр (һүз) ағымынан айырып алыу һәм дөрөс интонация менән әйтеү. Һүзә өндәрзән эзмә- эзлелеген билдәләү. Һүзән график өн моделе төзөү. Нәзек [ә], [ө], [ү], [э](е) һузынқыларын [а], [о], [у], [ы] калын һузынқыларынан ишетеп айыра белеү. Бер өн менән айырылған бәләкәй һүзәрзе сағыштырыу. Һүрәттәр буйынса эш: «Әлифбала» хайуадар донъяһы», «Бесәй кайза бараһың». Бармак мускулдарын эшкәртеү, кул моторикаһын үстөрөү: штрихлау, буяу, хәреф элементтарын языу
	Һүз һәм өн. Һузынқы һәм тартынқы өндәрзе айырыу. Айырыу ысулдары. Калын [а], [о], [у], [ы]; нәзек [ә], [ө], [ү], [и], [э] һузынқы өндәре. Һүзән график өн моделе. Ижек. Һүз басымы. Басымлы ижекте дөрөс интонация менән әйтеү. Халык ижадының бәләкәй жанрлары (һамактар, һанашмактар һәм башкалар). Улар менән уйын- импровизация. Телмәр үстөрөү.	Һүззе тыңлау. Өндө һүзән айырып алыу һәм дөрөс интонация менән әйтеү. Һузынқы һәм тартынқы өндәрзе айырыу. Һузынқы («тешләшмәй») һәм тартынқы («тешләшә») торған өндәрзе айырыу ысулын эзләү. Символик билдәләр ярзамында тауышты график теркәү. 3-4, 4-5 өндән торған һүз моделе төзөү. Һузынқыларзы калын [а], [о], [у], [ы]; нәзек [ә], [ө], [ү], [и], [э] өндәргә бүлеү. Һүззе ижектәргә бүлеү ысулын аңлау «Һүз басымы» төшөнсәһен аңлау Башкорт һүзәндәге басымдың башлыса һуңғы ижеккә (һузынқы өнгә) төшөүен аңлау. Халык ижадының бәләкәй жанрлары менән кызыкһыныу (һамактар, һанашмактар һәм башкалар) һәм

	«Умартасы. Олатайзар һөнәрзәре», «Аккландағы бал корттары».	уның йөкмәткеһе буйынса уйын-импровизацияла катнашыу. «Бесәйкәй, кайза юл тоттоң?» һанашмағын инценировкалау. «ата-бабалар һөнәрәнә өйрән!», «Аккландағы бал корттары» һүрәттәре буйынса эш. Бармак мускулдарын эшкәртеү, кул моторикаһын үстөрөү: штрихлау, буяу, хәрәф элементтарын языу
Графика. Фонетика. Лексика. Телмәр үстөрөү. (33с.)	Хәрәф. Өн. Алфавит. Өндөң график сағылышы. Һүзәң өн моделе. Өйрәнелгән хәрәфтәргә Һүзәң график моделеңдәге шакмакка куйыу: Өә-Аа, Өө-Оо. Һүзәргә һузыңкы өнгә иғтибар йүнәлтәп укыу. Хәрәфтә языуы. Телмәр үстөрөү. «Олатайға бүләк», «Өтәс - ихатабыз хужаһы», «Олатайым янында умарталыктағы мажаралар» һүрәттәре. Халык кәсептәрен, йолаларын өйрәнөү	Алфавитты, ундағы хәрәф атамаларын өйрәнөү, алфавит функцияһын төшөнөү. (Өә-Аа, Өө-Оо) хәрәфтәрен өйрәнөү. Һүзәң өн моделе. Өн һәм хәрәф айырмаһы. Өндө хәрәф менән билдәләү. Өйрәнелгән хәрәфкә Һүзәң һайлау. «Әлифба» дәреслегә менән эшләү. Өә-Аа, Өө-Оо хәрәфтәрен Һүзәң график моделе шакмактарына куйыу һәм укыу. Иғтибарҙы һузыңкы өнгә йүнәлтәп, ижектәр, Һүзәң (график схемаға таянып) укыу. Дәреслектәгә «Йорт һәм кырағай хайуандар», «Балһөйәр мажаралары» һүрәттәре буйынса эш. Халык кәсептәрен, йолаларын өйрәнөү. Кешеләргә хеҙмәт казаныштарына һаксыл, хөрмәт менән карарға өйрәнөү. Бармак мускулдарын эшкәртеү, кул моторикаһын үстөрөү: штрихлау, буяу, хәрәф элементтарын языу
	Үү-У хәрәфтәре. Дәрестәрендә хәрәфтәр менән язылған Рус теле граматаһына граматаһына өйрәтөү дәрестәрендә өйрәнгән Эә (е), ы, Ии хәрәфтәрен нығытыу. Һүзәң график өн моделең төзөү. Уны Һүзәң хәрәф язмаһына	Алфавиттың Үү - Уу хәрәфен өйрәнөү. Эә (е), Ии, Ыы хәрәфтәрен кабатлау. Һүрәттәр буйынса эш: «Өтәстәр», «Урманды һакла!», «Үскәс умартасы булырмын». Хәрәфтәргә дәрәҗә языу, бер-береһе менән тоташтырыу. Бармак мускулдарын эшкәртеү, кул моторикаһын үстөрөү: штрихлау, буяу, хәрәф элементтарын языу. Контроль һәм баһалау, язылған хәрәфтәргә төзәтөү.

	үзгәртеү. Һүзәрзе Һузынқы өнгә иғтибар итеп укыу. Хәрәфтәрзе языу. Телмәр үстөрөү. «Себештәрәм,мин ең себештәрәм», «Урманды һаклағыз!», «Умартасы нимә белергә тейеш?»һүрәттәре .	
	Мм, Нн, Рр, Лл хәрәфтәре. Әә– Аа, Өө– Оо, Үү– Уу, Эә– Ыы– Ии хәрәфтәрен нығытыу.Һузынк ы һәм тартынкы хәрәфтәрзең таблицаһы.Һүзәр зе күсереп языу кағизәләре. Өлгө буйынса Һүзәрзе күсереп языу. Телмәр үстөрөү. «иненң һенлем», «Мәскәү – Рәсәйзең баш калаһы », «Минен курайым» һүрәттәре.	Алфавиттың Мм, Нн, Рр, Лл хәрәфтәрен өйрәнөү. .Хәрәф элементтарының һызмаһын сағыштырыу, уларзың окшашлыктарын һәм айырмалыктарын асыклау. Хәрәфтең график образын үзләштерөү буйынса эш. Яңы хәрәф менән Һүзәр укыу. Һузынкылар, тартынкылар таблицаһын өйрәнөү. Һүззе языу кағизәләрен өйрәнөү(күзәтеү, сағыштырыу, классификация). Бирелгән өлгөнән Һүзәрзе (2 - 3 һүз) күсереп алыу. «Миненң һенлем», «Мәскәү - Рәсәйзең баш калаһы», «Музыка коралдары» иллюстрациялары буйынса эш. Халык музыка коралдарына кызыкһыныу тәрбиәләү. Бармак мускулдарын эшкәртеү, кул моторикаһы үсеше: штрихлау, буяу, хәрәф элементтары языу. Һүззе хәрәфтәрзе дөрөс тоташтырыу һәләтен автоматлаштырыу.
	Йй хәрәфе. Яя, Ее, Ёё, Юю хәрәфтәре.), [йә], [йө], [йо], [йү], [йы], шулай ук [әй], [өй], [ой], [үй], [ый] ижектәре (дифтонгылар) булған Һүзәрзе укыу һәм языу. Һүззең график өн	Алфавиттың Йй, Яя, Ее, Ёё, Юю хәрәфтәрен өйрәнөү, [йә], [йө], [йо], [йү], [йы], шулай ук [әй], [өй], [ой], [үй], [ый] ижектәре (дифтонгылар) булған Һүзәрзе укыу һәм языу. Ике өндө белдергән я, е, ё, ю хәрәф/өндәре үзенсәлектәрен өйрәнөү өсөн телмәр ситуациялары булдырыу. Орфографик хата булырлык орактарзы күзаллау һәм ишкәртеү Һүззең график өн моделен төзөү

	моделен төзөү. Уны һүззең хәрефле язмаһына үзгәртеү. Һөйләм башындағы баш хәреф, фекер азағындағы нөктә. Өйрәтеүсе диктант. Телмәр үстөрөү. «Май айы», «Йәйзе һағындылар», «Башкорт аты» һүрәттәре.	һәм уны һүззең хәрефле язмаһына үзгәртеү. Диктант итеп ижектерзе (6 - 7 ижек) йәки кыска һүззәрзе (4 - 5 һүз) языу. 2 - 3 һөйләмдән торған тексты укыу. Һүззең хәрефтәрен дөрөс тоташтырыу, һөйләмдә һүззәрзе айырым языу. «Май айы», «Йәмле йәй», «Йәйләүзә» һүрәттәре буйынса эш. Укыу эшмәкәрлегендә үзаллылыкты, үз кылыктарың өсөн шәхси яуаплылыкты үстөрөү Бармак мускулдарын эшкәртеү, кул моторикаһын үстөрөү: штрихлау, буяу, хәреф элементтарын языу Ишетелгән һүз йәки һөйләмдә дәфтәргә хәрефтәр менән языу.
	Ғғ–Кк хәрефтәре. Уларзың специфик үзенсәлектәре. Рус теле граматаһына өйрәтеү дәрестәрендә танышкан Ғғ–Кк хәрефтәрен кабатлау. Һөйләмдәрзе күсереп языу кағизәләре. Өйрәтеү диктанты. Телмәр үстөрөү. «Һорау-яуаптар» уйыны. «Беззә кунактар», «Гөлгөлдәк», «Минең көсөгөм - Пушок» һүрәттәре	Башкорт алфавитының үзенсәлектәре Ғғ – Кк хәрефтәрен өйрәнеү. Ғғ-Кк хәрефтәрен кабатлау. Күзәтеү, сағыштырыу, өйрәнгән өндәрзе (хәреф) анализлау нигезендә укыу диалогы. Г, к, ғ, к хәрефтәренә һүззәр уйлап табыу (төркөмдәр араһында «Кемдә һүззәр күберәк?» уйын-ярышы). Яңы хәрефтәр менән һүззәр, һөйләмдәр, текстарзы укыу һәм языу. Ижектерзе (6 - 7 ижек) йәки кыска һүззәрзе (4 - 5 һүз) ижекләп языу. Телмәр үстөрөгә йүнәлтелгән «Һорау-яуаптар» уйыны: укыусы «Ни өсөн?» һорауы менән башланған һөйләм әйтә, башкалар иһә, үз яуабын «сөнки» һүзен файзаланып яуап бирә. Һорауға яуапты тулы һәм, кайһы сакта, бер һүз менән дә бирергә мөмкин. Бирелгән темаға һәм «Кунак килә», «Гөргөлдәк», «Көсөгөм» һүрәттәре буйынса текст (хикәйә) төзөү. Хәрәкәт уйындары хақында һөйләшеү. Уйын кағизәләрен тикшерөү. Бармак мускулдарын эшкәртеү, кул моторикаһын үстөрөү: штрихлау, буяу, хәреф элементтарын языу.
	Зз, с. хәрефтәрен өйрәнеү. Рус теле грамматикаһына өйрәтеү дәрестәрендә	Алфавиттың Зз-зз, Сс-с хәрефтәрен өйрәнеү. Уларзың специфик үзенсәлектәре. Яңы хәрефтәрзең график образын үзләштерөү буйынса эш. Зз, Сс хәрефтәрен

	өйрәнелгән Зз, Сс хәрефтәрен кабатлау. Һөйләмдәрзе укыу техникаһы. Яңы хәрефтәр менән ижектәр, һүз, һөйләмдәр языу. Өйрәтеүсе диктант. Телмәр үстөрөү. Әкиәт йөкмәткәһенә төшөнөү. «Ике кәзә», «Комһоз эт» әкиәттәре иллюстрацияһы.	кабатлау. Яңы хәрефтәр менән һүзәрзе, һөйләмдәрзе ижекләп талғын укыу. Өйрәнелгән хәрефтәр менән ижектәрзән үз аллы . Һүзәр, һүзбәйләнештәр төзөү. Диктант языу (өйрәтеүсе диктант). Аралашыу ситуацияһына тап килерлек тел сараларын үз аллы һайлау эше. «Ике кәзә», «Комһоз эт» әкиәттәре иллюстрациялары буйынса эш. Әкиәттең йөкмәткәһе буйынса эш: әкиәт, геройзар, асылын билдәләү. Тормош тәжрибәһенә таянып фекер алышыу, һораузар бирә һәм яуапты баһалай белеү. Һүзлек запасын байытыу. Диалогик, монологик телмәр үстөрөү. Бармак мускулдарын эшкәртөү, кул моторикаһын үстөрөү: штрихлау, буяу, хәреф элементтарын языу.
	Дд-Тт хәрефтәре. Башкорт теленең үзенсәлекле парлы өндәрә [г]–[к], [ғ]–[к], [з]–[с], [з]–[с], [д]–[т]. Һөйләмдә күсерөү кағизәләре. Телмәр үстөрөү. «Дуслык монументы», «Төрлө халыктарзың бәхетле балалары», «Төлкө менән торна» иллюстрациялары .	Алфавиттағы Дд – Тт хәрефтәрен өйрәнеү. Парлы үзенсәлекле өндәрзән: [г]–[к], [ғ]–[к], [з]–[с] таблицаһын өйрәнеү өсөн укыу ситуацияларын булдырыу: Яңы хәрефтәр менән һүзәр укыу һәм языу. Һүзәрзә өндәрзән сиратлашыуын күзәтөү: кунак–кунағы, көрәк – көрәге һ.б. Яңы һүрәтләнгән осрактарзы Мактау һәм йыуатыу өсөн һүрәтләнгән ситуацияларзан сығып этикет формулалары һайлау буйынса ижади эш башкарыу. Нығынған һүзбәйләнештәрзән (дәрәслек материалы) мәғәнәһен төшөнөү, яғышы һүзән мөһимлегә, көсә тураһында диалог. «Дуслык монументы», «Без – бәхетле балалар», «Төлкө менән торна» һүрәттәре буйынса телмәр үстөрөү буйынса эш. Бармак мускулдарын эшләтөү, кул моторикаһын үстөрөү: штрихлау, буяу, хәреф элементтарын языу. Һүзә хәрефтәрзе дәрәс тоташтырыузы автоматлаштырыу. Тексты күсереп языу (2 - 3 һөйләм).
	Һһ–Хх хәрефтәре. Тексты күсереп языу. Өйрәтеүсе	Алфавиттағы Һһ–Хх хәрефтәрен өйрәнеү. Һһ хәрефенең специфик үзенсәлектәре. Укытыуының,

	диктант. Һөйләмдәрҙе талғын итеп дөрөс укуу. Һөйләмдәрҙе тасуири укуу (хәбәр итеү, һорау, өндәү - терминдарһыҙ). Телмәр үстөрөү. «Һабантуй» иллюстрацияһы, В. А. Осееваның «Нимә еңелерәк?» әкиәте.	класташтарҙың укууын тыңлау. Тулыһынса (дөрөс) укуу. Ижектәр йәки һүҙҙәрҙе дөрөс итеп талғын укуу. «Әлифба» дәреслеген менән эш. Һөйләмдәрҙе күсереп яҙыу кағиҙәләре. Текст күсереп яҙыу (2 - 3 һөйләм). 3 - 4 хәрәфтән торған һүҙҙәрҙе ишетеп яҙыуҺөйләмдәрҙе тасуири укырға әйрәнеү (хәбәр итеү, һорау, өндәү). «Һабантуй» иллюстрацияһы, В.А.Осееваның «Нимә еңелерәк?» әкиәте буйынса телмәр үстөрөү. Халыҡ йолаларына, ғөрөф-ғәҙәттәренә һ.б. кызыкһыныу һәм ихтирам тәрбиәләү. Бармак мускулдарын эшкәртеү, кул моторикаһын үстөрөү: штрихлау, буяу, хәрәф элементтарын яҙыу. Һөйләмдәр (3 - 4 һүз), 3 - 4 һөйләмдән торған текст (12 - 15 һүз) күсереп яҙыу.
	Алфавиттың Дд- Тт, Бб-Пп, Вв-Фф хәрәфтәрен өйрәнеү. Өйрәнелгән хәрәфтәрҙе нығытыу. Бер хәрәфте икенсе хәрәф менән алмаштырыу: һүз мәғәнәһен үзгәртеү.Өйрәтеүс е диктант. Телмәр үстөрөү. «Әсәймә (атайға) яҙам итәм», «Безҙең ихатала», «Өфө - Башкортостандың баш калаһы» иллюстрациялары	Алфавиттың Бб-Пп, Вв-Фф хәрәфтәрен өйрәнеү. Өйрәнелгән хәрәфтәрҙе нығытыу (Дд-Тт). Күзәтеү, сағыштырыу һәм анализ: бер хәрәфте икенсе хәрәф менән алмаштырыу һәм уның мәғәнәһен үзгәртеү (бай-һай, фил-һил). Һүҙҙәрҙе һузынҡы өнгә иғтибар йүнәлтөп укуу. Текст «дөрөс», «аңлы» укуу критерийҙары буйынса баһалау. «Әсәймә (атайға) яҙам итәм», «Себештәр», «Өфө - Башкортостандың баш калаһы» һүрәттәре буйынса эш. Диалогик телмәрҙе үстөрөү. Бармак мускулдарын эшләтеү, кул моторикаһын үстөрөү: штрихлау, буяу, хәрәф элементтарын яҙыу. Һүҙҙә хәрәфтәрҙе берләштерөүгә автоматлаштырыу. Өйрәнелгән хәрәфтәр менән һүҙҙәрҙе ишетеп(диктант) яҙыу.
Шш–Жж, Чч– Щщ, Хх, Цц хәрәфтәре. Башкорт һүҙҙәрендә калын айырыу билдәһе (ъ), нәзек айырыу (ь)		Алфавиттағы Шш–Жж, Чч–Щщ, Хх, Цц һәм калын айырыу (ъ), нәзек айырыу (ь) билдәләрен өйрәнеү.Хәрәфтәрҙең график сағылышын күзәтеү. Хәрәф элементтары язылышындағы окшашлыҡ һәм айырмалыҡтарҙы сағыштырыу. . Бармак мускулдарын эшләтеү, кул

	билдәһе. Башкорт һәм рус телдәрендә языуза калын (ъ) һәм нәзек (ь) айырыу билдәләрен кулланыу үзенсәлектәре(тан ышыу максатында). Хәрәф элементтары язылышындағы окшашлык.. Ш, ж, ч, щ, ц хәрәфтәре менән үзләштерелгән һүзәр. Өйрәтеүсе диктант. Дөрөс итеп, аңлап, йүгерек укыу. Телмәр үстөрөү. «Мин тәбиғәттә яратам». С. Михалковтың «Ишәк һәм и кондоз» әкиәте.	моторикаһын үстөрөү: штрихлау, буяу, хәрәфтәрзе языу. Рус телендәге [ш], [ж] (һәр вакыт калын) һәм [щ],[ч] (һәр вакыт нәзек) өндәрән күзәтеү. Һөйләү телмәрәндә рус һәм башка телдәрзән ингән (гараж, щип, жираф, чабан һ.б.) һүзәрзе кулланыу. Башкорт һәм рус телдәрендә языуза калын (ъ) һәм нәзек (ь) айырыу билдәләрен кулланыу үзенсәлектәре н төшөнөү. Тыңлап (диктант) 2-3 юлдан торған һүзәр һәм һөйләмдәр языу. Дөрөс итеп, аңлап, йүгерек укырға өйрәнөү буйынса эш.. Алфавиттың өйрәнгән хәрәфтәрән нығытыу. Текст талғын укыу буйынса оҫталык һәм күнекмәләрзе үстөрөү. Текстағы һөйләмдәрзе укығанда тауышты. интонацияны дөрөс һайлау. Тәбиғәт күренештәрән күзәтеү һәм «Мин тәбиғәттә яратам» һүрәте буйынса текст төзөү. С. Михалковтың «Ишәк һәм и кондоз» әкиәтен анализлау (тема, геройзар, асылы, йәғни, төп фекер) буйынса эш. Эргә - тирәндәге кешеләргә якшы мөнәсәбәт булдырыу. Якындарыңа һөйөү, йорт хайуандарына иғтибарлы караш тәрбиәләү.
Алфавит. Әлифба байрамы.		Алфавит буйынса эш. Алфавитта хәрәфтәрзең биреләү тәртибен төшөнөү. Алфавитты практикала кулланыу. Алфавиттың төрлө хәрәфтәре менән һүзәр һайлау. Алфавиттағы хәрәфтәрзең дөрөс язылышы. Хәрәфтәрзе каллиграфик нормалар буйынса тоташтырыу техникаһын төшөнөү. Һөйләмдә һүзәрзе айырым язырға өйрәнөү һәләтен автоматлаштырыу. Контроль һәм баһалау, хәрәфтәрзе дөрөс языу һәм уларзы бер-береһенә тоташтырыу оҫталыктарын үстөрөү. «Хуш, Әлифба!» байрамын ойоштороу. «Хәрәфле аклан» күргәзмәһен әзерләү. Байрамға иң якшы ижади эштәр һайлап алыу.

Систематик курс (34 с.)

Тел тураһында дөйөм мәғлүмәттәр. Телмәр үстөрөү. (2 с.)	Телмәр һәм аралашыу. Тел - аралашыу сараһы. Диалог. Һөйләмдәр, текст күсерөү. Телмәр үстөрөү. «Мин укый беләм!» тигән сюжетлы картина буйынса эш.	Халыктың төп аралашыу коралы буларак телдең ролен аңлау. Туған телендә яратырға, дөрөс һөйләшергә өйрәнеү. Рус теле дәүләт теле буларак ихтирам итеү, уны яратып өйрәнеү. Тел аша мәктәптә белем алыу әһәмиәтен төшөнөү, мәғлүмәт табырға өйрәнеү. Укытыусы етәкселегендә укыу диалогында катнашыу. Укытыусы һораузарына яуаптар биреү. Ябай һораузар төзөү һәм уны класташтарыға еткерөү. Бирелгән һорауға яуапты мимика, ишара, хуплау һүззәре ярзамында тыңлау әңгәмәсенә яуабына ризалык күрһәтеү. Дәрәсләктәге иллюстрация буйынса һөйләмдәр , текст төзөү. Текст, һөйләмдәрҙе дөрөс язып алыу. Халык аралашыуында һүззә, телмәрҙең, туған телдә белеүҙең ролен төшөнөү.
Фонетика. Графика. Телмәр үстөрөү (8 с.)	Алфавит. Алфавит функцияһы. Хәрәфтәрҙең атамаһы. Алфавиттағы хәрәфтәр тәртибе. Журналда класс исемлеген. Һузынғы һәм тартынғы өндәр. Йомшак һәм калын һузынғы өндәр. Башкорт һәм рус телдәрҙә тартынғылар (сағыштырыу, каршы куйыу). Өндәр таблицаны. Һөйләмдә, текстарҙы күсереп языу алгоритмы. Телмәр үстөрөү. «Алфавит илендә» сюжет картинаһы.	Алфавиттың функцияһын аңлау. Хәрәф атамаларын өйрәнеү. Алфавитта хәрәфтәрҙең билдәле тәртиптә бирелгәнән төшөнөү. «Алфавит иле» сюжет һүрәте буйынса эш. Һораузарға яуаптар, фекер алышыулар: «йорттарҙа» хәрәфтәр ниндәй принцип буйынса урынлаштырылған? Хәрәф менән өндө айыра белеү. Өндәр, хәрәфтәр тураһында белемдә нығытыу, нәзек [ә], [ө], [ү], [э] һәм калын [а], [о], [у], [ы] һузынғыларҙы айырыу; 4-5 өндән торған һүззәң өн моделен төзөү; уны һүззәң хәрәфле язмаһына үзгәртеү. Һузынғы һәм тартынғы өндәр таблицаны менән танышыу. Башкорт һәм рус телдәре алфавитындағы бер иш хәрәфтәр. Һүз өндәрән ишетеп айырыу һәм әйтә белеү. Бер хәрәф менән айырылған кыска һүззәрҙе сағыштырыу. Һүззәге өндәрҙе күзәтеү, сағыштырыу, каршы куйыу һәм анализлау. Һығымталар яһау. Бәләкәй төркөмдәрҙә укыу объекттарын (өн/хәрәф) минитикшерөү буйынса эш. Бирелгән алгоритм буйынса һөйләмдәрҙе,

		текстарзы күсереп языу. Төрлө тел ситуацияларында тиштерзәрен менән хезмәттәшлек итә белеү ошталыктарын үстөрөү.Дәреслектә бирелгән сюжетлы һүрәт буйынса текст төзөү.
Синтаксис. Лексика. Телмәр үстөрөү (5 с.)	Һөйләм – тел берәмеге. Хәбәр, һорау һөйләм Һөйләмдең төп мәғәнәүи өлөшө. Ярзамсы һүзәрзе һөйләмдә кулланыу. Мәғәнәүи һораузар ярзамында һүзәрзәгә һәм һүзбәйләнештәргә һораузар куйыу. Һөйләмдең график схемаһы. Телмәр үстөрөү. Дәреслектәге иллюстрациялар, текстар.	Һөйләмде дөрөс төзөү. Мәғәнәүи һораузар ярзамында һүзәр һәм һүзбәйләнештәр араһында бәйләнеш булдырыу Һөйләмдең мәғәнәүи төп өлөшөн табыу. Языу телмәрәндә (һөйләмдә) (һәм, менән; ғына-кына, генә-кенә) ярзамсы һүзәрәрен кулланыу. Ишетеп һөйләмдең төрөн (хәбәр, һорау) асыклау, һөйләмдәге интонацияны аңлау, уны укытыусы артында кабатлау һәм аңлы укыузы автоматлаштырыу. Һүрәттәр,һүзәр йыйылмаһы,күзәтеүзәр буйынса (3 - 5 һүзән) һөйләмдәр һәм текстар (4 - 5 һөйләмдән) төзөү. Аңлатмалы һүзлек менән танышыу : таныш булмаған һүззе билдәләү,айырып алыу һәм һүззең мәғәнәһен аңлау. Һүзәрзе, һөйләмдәрзе ишетеп языу(диктант).Әңгәмә (диалог), дәреслектәге иллюстрациялар буйынса текст төзөү.
Морфология. Телмәр үстөрөү (8 с.)	Һүз – тел берәмеге. Предметтың атамаһын, предметтың билдәһен, предметтың эш-хәрәкәтен белдерөүсе һүзәр (кабатлау). Ярзамсы һүзәр (һәм, менән; ғына-кына, генә-кенә). Телмәр үстөрөү. Дәреслек иллюстрациялары, текстар буйынса эш.	Һүззе тел берәмеге буларак аңлау. Үз аллы (предметтың атамаһы, предмет билдәһе, предметтың эш-хәрәкәтен белдергән) һәм ярзамсы һүзәрзе (һәм, менән; ғына-кына, генә-кенә) ишетеп айыра белеү;уларзы телдән һәм язма телмәрзә урынлы кулланыу; текста тейешле һызыктар менән билдәләү. Бирелгән һүзәрзең мәғәнәһе буйынса төркөмдәргә (предмет атамаһы, предмет билдәһе, предметтың эш-хәрәкәте) бүленеше һәм был һүзәр төркөмөнөң берзәм график-символик схема менән билдәләнеүе. Һүзәрзе, һөйләмдәрзе, текстарзы каллиграфик кағизәләрзе үтәп языу.Кыска текстар төзөү өсөн дәреслектәң иллюстрацияларын кулланыу
Орфоэпия. Телмәр үстөрөү (2 с.)	Һүзәрзә өндәрзе һәм өн кушылмаларын дөрөс итеп әйтеү. Башкорт һүзәрәндә басымдың специфик үзенсәлеге. Калын [а], [о], [у], [ы]	Специфик әйтөлешле калын [а], [о], [у], [ы] йәки тик нәзек[ә], [ө], [ү], [и], [э] һузынқы өндәрә/хәрәфтәрәнән торған һүзәрзә тыңлап билдәләй белеү. Зур булмаған тикшеренеү эше: башкорт һәм рус теләндәге һүзәрә сағыштырыу, каршы

	йәки тик нәзек[ә], [ө], [ү], [и], [э] һузынкы өндәре/хәрефтәренән торған һүззәр, сингармонизм законы(терминһыз,танышыу максатында). Телмәр үстәрәү: дәрәслектең иллюстрациялары, текстар.	куйыу (мәл – [мәл], мял – [м'ал]) һәм күзәтеү буйынса туған телдә һығымта сығарыу.Һүззе тыңлау һәм басымлы ижекте билдәләү (һузынкы өндө табыу); башкорт һүзендәге басымдың башлыса һуңғы ижеккә (һузынкы өнгә) төшөүен аңлау. Күсереп йәки диктант языу. Өнгәмә (дискуссия), дәрәслектәге иллюстрация буйынса текст төзөү.
Орфограмма. Пунктуация. Телмәр үстәрәү (5 с.)	Һүззәрзәң дәрәс язылышы: һүз хәрефтәрен дәрәс тоташтырыу, һүззәрзә айырым языу. Һөйләм башында баш хәреф. Исемемдәге һәм фамилиямдағы баш хәреф. . Һүззе юлдан-юлга күсерәү. Һөйләм азағында тыныш билдәләре (нөктә, һорау билдәһе). Телмәр үстәрәү: дәрәслектәге иллюстрациялар, текстар.	Һүз хәрефтәрен каллиграфик нормалар буйынса дәрәс тоташтырыу. Һүззе һөйләмдә айырым языу. Һөйләмдә дәрәс языу (һөйләм башындағы баш хәреф). Исемемдәге һәм фамилиямдағы баш хәреф . Хәрефһез график саралар: һүззәр араһындағы бушлык, күсерәү билдәһен кулланыу. Һөйләм азағында тыныш билдәләрен (нөктә, һорау билдәһе) дәрәс куйыу. Һүз, һөйләм, текст языуҙы контролдә тотуу һәм баһалау. Дәрәслектән, тактанан күсереп язған текстағы хаталарҙы тикшерәү һәм төзәтеү. Хәрефтәрзә дәрәс языу, һүз хәрефтәрен дәрәс тоташтырыу һәм һөйләмдә һүззәрзә айырым языу оҫталығын автоматлаштырыу. Кыска һүззәр менән диктант языу (өйрәтеү диктанты,15-20 һүз). Дәрәслектәге иллюстрациялар буйынса эш.
Тексты контроль күсерәү/контроль диктант. (2 с)		Дәрәслектән, тактанан тексты күсереп алыу (контроль диктант). Был эште түбәндәге критерийҙар буйынса башкарыу: 1) һүз хәрефтәрен һәм хәреф кушылмаларын каллиграфик нормалар буйынса дәрәс языу; 2) һүззәр араһындағы бушлык; 3)баш хәрефле һөйләм; 4) һөйләм азағында нөктә йәки һорау билдәһе куйылышы.
Резерв – 2 с.		

2 се класс – 68 с.

Бүлек	Программа йөкмәткеһе	Укыусыларҙың эшмәкәрлегә төрҙәре
1-се класта үтелгән укыу материалын	1 – се кластағы укыу материалын кабатлау.	1 – се кластағы укыу материалын кабатлау. Өндәр

кабатлау. Телмәр үстөрөү (4 с.)	Башкорт алфавитындағы өндәр һәм хәрәфтәр системаһы. һөйләм, һүз. Хәрәфтәр, һүзәрзе языу буйынса каллиграфик кағизәләр. Тексты күсереп языу. Телмәр үстөрөү «Һаумы, мәктәп!»	таблицаһы һәм алфавит менән эшләү. Алфавит хәрәфтәрән дөрөс әйтеү өстөндә эш. һүзәрзе, һөйләмдәрзе тактанан, дәрәсләктән күсереп языу. Хәрәфтәр языуға каллиграфик талаптарҙы кабатлау: хәрәф элементтарын һәм хәрәфтәрзе бер-береһе менән дөрөс тоташтырыу. Һөйләмдән һәр һүзән айырым языу. Каникулдарҙағы йәйге ял (яңылыктар, проблемалар, вакифалар) тураһында әңгәмә (дискуссия). Дәрәсләктәге иллюстрация буйынса телмәр үстөрөү
Тел.Телмәр.Телмәр үстөрөү (7 с.)	Телмәр һәм аралашыу. Тел - төп аралашыу сараһы. Диалог. Аралашыу этикетты. «Телмәр, тел» проект эше. Телмәр үстөрөү	Телдә халықтың төп аралашыу сараһы буларак төшөнөү. Төрлө укыу (тел) ситуацияларында диалогта катнашыу. Укыу процесындағы партнерҙар менән мәзәни аралашыу ошталығына өйрәнә башлау. Диалогта катнашыу. Укытыусыға һорау, үтенес менән мөрәжәғәт итеү. Контекстан сығып йәки аңлатмалы һүзлек буйынса һүзән мәғәнәнән билдәләү. Проект эшмәкәрлегә буйынса эште планлаштырыу. Һүрәт, дәрәсләктәге текст материалдары буйынса парлап, төркөмләп эшләү
Фонетика. Графика. Орфоэпия Лексика Телмәр үстөрөү (21 с.)	Алфавит. Хәрәф. Өн. Һүзә хәрәфтән мәғәнә үзгәртеү үзәнсәлегә. Һузынқы һәм тартынқы өндәр.Нәзек Һузынқылар [ә], [ө], [ү], [е](һүз уртаһында һәм азаһында).Калын Һузынқылар [а], [о], [у], [ы] (сингармонизм законы (термин	Алфавиттың практик әһәмиәтен төшөнөү. Башкорт һәм рус телдәрә алфавиты хәрәфтәрәнән окшаш һәм айырмалы яктарын күзәтеү һәм асыклау. Хәрәф менән өндән айырмаһын, окшашлығын асыклау. Хәрәфтән мәғәнә үзгәртеү үзәнсәлегенә күзәтеү һәм аңлау. . Башкорт телдән сингармонизм

	кулланылмай). Һүз башында һәм уртаһында [йә], [йө], [йү], [йы], [йо] дифтонгылары. Һүз башында ике өндө белдергән е, ю,я хәрәфтәре (танышыу максатында) . Һүзәрзә [ғ] – [к], [г] – [к], [б] – [п]. тартынкыларының сиратлашыу күренеше. Башкорт алфавиты. Телмәр үстөрөү. Дәрәсләктәге һүрәттәр, текст материалдары.	законын күзәтеү (термин кулланылмай). Өндәрзе нәзек һузынкыларға ([ә], [ө], [ү], [е] (һүз уртаһында һәм азағында) һәм калын һузынкыларға ([а], [о], [у], [ы]) айырырға өйрәнеү. Башкорт телендә [ғ] – [к], [г] – [к], [б] – [п] тартынкыларының сиратлашыу күренешен күзәтеү һәм һығымта яһау. Һүз башында һәм уртаһында [йә], [йө], [йү], [йы], [йо] дифтонгыларын күзәтеү һәм дөрөс язырға өйрәнеү. Һүз башында ике өндө белдергән е, ю,я хәрәфтәре килеү осрактарын күзәтеү (танышыу максатында). Текст күсереп, диктант итеп языу. Текст йөкмәткәһенән сығып йәки аңлатмалы һүзлек буйынса һүзәң мәғәнәһенә төшөнөү. Дәрәсләк иллюстрациялары, материалдары нигезендә текст төзөү, фекер алышыу
Синтаксис. Лексика. Телмәр үстөрөү (8 с.)	Һөйләм һәм һүз. Һөйләм. Һүзбәйләнеш. Һөйләмдәрзә һүз тәртибе. Һөйләмдәр төзөү. Хәбәр һәм һорау Һөйләм. Һөйләм азағында тыныш билдәләре (нөктә, һорау билдәһе). Телмәр үстөрөү. Һүрәттәр, дәрәсләктәң текст материалдары	Һөйләмдәрзе төзөгәндә уның структура үзенсәлеген иҫәпкә алыу (эш-хәрәкәттә белдергән һүз һөйләм азағына куйыла) Сюжетлы һүрәттәр, дәрәсләк материалдары буйынса һөйләмдәр (3 - 5 һүз, 3 - 5 һөйләм), зур булмаған текст төзөү. Укыу объекттарын (һүз, һөйләм), тәбиғәт күренештәрен күзәтергә һәм күргәндәрзе һөйләргә өйрәнеү. Контекст йәки аңлатмалы һүзлек буйынса һүзәң мәғәнәһен асыктарға; телмәр ағымынан кәрәкле мәғлүмәттә айырып алырға һәм кулланырға өйрәнеү. Эште башкарыу шарттарын аныклау максатында һорауҙар биреү. Һөйләм төрҙәрен (хәбәр, һорау) билдәләү һәм

		дөрөс интонация менэн укыу.Һөйлөмдәрзе (тексты) диктант итеп һәм тексты күсереп языу. Дәреслектәге иллюстрациялар менэн эш.
Һүз составы. Лексика. Телмәр үстөрөү (5 с.)	Һүз – телмәр берәмеге. Тамыр һәм ялғау. Тамыр – һүззең төп мәғәнәүи өлөшө. Тамырзаш һүззәр.. Һөйлөмдә ялғаузар ярзамында һүззәр бәйләнеше. Телмәр үстөрөү. Һүрәттәр, дәреслектен текст материалдары.	Һүззе тел берәмеге буларак кабул итеү. Телмәрзәге синонимдар, антонимдарзың кулланышын күзәтеү. Һүзгә ялғау кушыу процесын күзәтеү. Һүззе составы буйынса анализлау (ябай осрактар). Һүззең тамыры Һүззең төп мәғәнәүи өлөшө булыуына төшөнөү. Тамырзаш һүззәрзе күзәтеү. Һүззәрзә тамырзы һәм ялғаузарзы айырып күрһәтеү (ябай осрактар). Һөйлөмдә ялғаузарзың ролен аңлау. Текст йәки аңлатмалы һүзлек буйынса һүззең мәғәнәһен билдәләү. Һүззәрзе, Һөйлөмдәрзе диктант итеп һәм күсереп языу. Һүрәттең йөкмәткеһен, асылын билдәләү, фекер алышыу
Морфология Лексика. Телмәр үстөрөү (10 с.)	Предметты белдергән һүззәр. Предметтың билдәһен белдергәнн һүззәр. Предметтың эш-хәрәкәтен белдергән һүззәр. Уларзың телмәрзә кулланышы. Ярзамсы һүззәр (һәм, менән; кына-кенә, ғына-генә). Телмәр үстөрөү. Һүрәттәр, дәреслектәге текст материалдары.	Предметтың атамаһын аңлаткан һүззәрзе айырырға һәм уларға «кем?», «нимә?» һораузары куйырға өйрәнөү. Предметтың билдәһен аңлаткан һүззәрзе айырыу һәм «ниндәй?» һорауына яуап булыуына төшөнөү. Предметтың эш-хәрәкәтен аңлаткан һүззәрзе танырға күнегеү һәм «ни эшләй?» һорауына яуап булыуын билдәләү. Уларзы телмәрзә кулланыу. Ярзамсы һүззәрзе (һәм, менән, кына-кенә, ғына-генә) таныу, уларзы язма һәм һөйләү телмәрендә урынлы кулланыу. Диктант языу. Тексты күсереп языу. Һүззең мәғәнәһен текс йөкмәткеһенә йә орфографик һүзлеккә таянып асыклау. Дәреслек һүрәттәре

		нигезендә телмәр үстөрөү. Укыу диалогында әүзем катнашыу. Теге йәки был эште башкарыу буйынса һораузар тыуған оракта укытыусыға һорау менән мөрәжәғәт итеү һ.б.
Орфография. Орфоэпия. Лексика. Телмәр үстөрөү (7 с.)	Һүзәрзең дөрөс язылышы: һөйләмдең беренсе һүзенең, яңғызлык исемдәрзең (кеше исемдәре, хайуан кушаматтары) баш хәрәфтән язылышы. Вв хәрәфе ([ү] – [у] өнө); [ү] – [у] өндәре һүз уртаһында һәм азағында. Һүззе юлдан-юлға күсөрөү. Башкорт телендә баһым үзенсәлектәре. Телмәр үстөрөү. Һүрәттәр, дәрәсләктәге текст материалдары	Өйрәнелгән дөрөс языу кағизәләрен кулланыу. Орфограммалы һүзәрзе табып, аһтына һызырға өйрәнеү. Үзең төзөгән һәм тәкдим ителгән текстарзы тикшергәндә контроль һәм үз контроль күнекмәләренә әйә булыу. Диктант языу (6 - 7 юл, 35 - 40 һүз). Башкорт телендә баһым үзенсәлектәрен төшөнөү: кағизә буларак, баһым һуңғы ижеккә төшә һәм ялғау кушылғанда һуңғы ижеккә күсә барыу үзенсәлеген үзләштерөү. Һүзең мәғәнәһен текст йәки аңлатмалы һүзлек буйынса билдәләү. Бәйләнешле телмәр үстөрөү буйынса дәрәсләктә бирелгән Һүрәттәр, текст материалдары буйынса эшләү.
Тикшерөү эштәре (1–4-се сирәктәр) (4 с.)	Контроль эш. Эште анализлау. Изложение. Эште анализлау	Контроль диктант, изложение языу
Резерв (2 с.)		

Бүлек	Программа йөкмәткеһе	Укыусылардың эшмәкәрлек төрҙәре
2-се кластың укыу материалдары н кабатлау (3 с.)	Кабатлау. Өн һәм хәрефтәр системаһы. Башкорт өндәренә һәм хәрефтәренә хас үзенсәлектәр. Һузынғы һәм тартынғы өндәр таблицаһы. Предметтың атаманын, уның эш-хәрәкәтен, предмет билдәһен белдергән һүҙҙәр. Текст язу. (күсереп язу, диктант). Телмәр үстөрөү. Дәреслектәге иллюстрациялар.	Бер хәрефтә (өндө) икенсе хәреф (өн) менән алмаштырғанда һүз мәғәнәһенң үзгәрәүен күзәтәү һәм һығымта яһап дөйөмләштерәү. Нәзек / калынлығы буйынса парлы һузынғылардың таблицаһын карау [ә] – [а], [ө] – [о], [ү] – [у]. Башкорт телендәге үзенсәлектә тел күренешен күзәтәү (һығытыу): һүҙҙә өндәрҙең сиратлашыуы [ғ]– [к], [г]– [к], [б]–[п]. Текстарҙы язу (күсереп язу, диктант). Балалардың йәйге ялы, уйындары тураһында әңгәмә. Дәреслектәге иллюстрациялар буйынса эш.
Тел тураһында дөйөм мәғлүмәттәр. Лексика. Телмәр үсәше (4 с.)	Рус теле - Рәсәй Федерацияһында дәүләт теле. Туған (башкорт) тел - Башкортостан Республикаһының икенсе дәүләт теле. Тел - аралашыу сараһы. Диалог. Монолог. Телмәр үстөрөү. Дәреслектәге һүрәттәр, диалог, монолог тексттары.	Рәсәй Федерацияһында дәүләт теле буларак рус теленң, Башкортостан Республикаһының икенсе дәүләт теле буларак туған (башкорт) теленң әһәмиәтен аңлау. Беләм алыу процесында, дәрестән тыш вакытта һәм өйҙә ике телдә лә практикала кулланыу (аралашыу). Рәсәй халыктарының тел мирасына ихтирам. Бирелгән темаларға, ситуацияларға монолог һәм диалог төзөү. Текст йөкмәткеһенән сығып йәки аңлатмалы һүзлек буйынса һүҙҙең мәғәнәһен билдәләү.
Фонетика. Графика. Лексика. Телмәр үстөрөү (8 с.)	Һузынғы һәм тартынғы өндәр (кабатлау). Яңғыраулыҡ һәм һаңғырау, йомшак һәм калын тартынғылар. Башкорт телендәге үзләштерелгән һүҙҙәрҙә яңғырау һәм	Һузынғы һәм тартынғы өндәрҙә ишетеп таныу. Үзләштерелгән һүҙҙәрҙә парлы тартынғы өндәрҙең яңғырау һәм һаңғырау булыуын айыра беләү. Һүзлектәр, белешмәләр һ.б.

	Һаңғырау куш тартынкылар. Алфавит функцияһы. Телмәр үстөрөү. Иллюстрациялар, дәреслектәге текст материалдары	менән эшлэгәндә алфавит кулланыу. Алфавитты кулланыуың башка мөмкинлектәрән эзләү
Орфоэпия. Телмәр үстөрөү (4 с.)	Башкорт һүзәрәндә өндәрзең әйтөлеш һәм ярашыу нормалары. Һүзәрзә заман башкорт әзәби теле нормаларына ярашлы басым (кабатлау). Һүз башында <i>в хәрәфе</i> менән башланған һүзәрзә дөрөс әйтеү үзенсәлектәре. Практик мәсьәләләрзә хәл итеүзә орфоэпик һүзлектә кулланыу. «Орфоэпик һүзлек - минең ярзамсым» проект эше. Телмәр үстөрөү. Дәреслек иллюстрациялары.	Нәзек ([ә], [ө], [ү], [и], [э]) һәм калын ([а], [о], [у], [ы]) һузынкы өндәрә булған төп башкорт һүзәрәндә өндәрзә һәм өн кушылмаларын дөрөс итеп әйтеү. Заман башкорт әзәби теле нормаларына ярашлы басым куйыу. Һүз башында <i>в хәрәфе</i> менән башланған һүзәрзә дөрөс әйтеү үзенсәлектәре: вакыт – [уакыт], Вәсилә – [үәсилә] һ.б. Практик мәсьәләләрзә хәл итеүзә орфоэпик һүзлек файзаланыу. Проект эшмәкәрлегә буйынса эш планлаштырыу. Һүззә орфограммаларың дөрөс язылыуына аңлатма биреп языу.
Һүз составы. Лексика. Телмәр үсәше (7 с.)	Кабатлау: тамыр - һүзең мәғәнәүи төп өлөшө. Һүзең ялғауы. Тамырзаш һүзәр. Форма яһаусы һәм һүз үзгәртеүсә ялғаузар. Телмәр үстөрөү. Һүрәттәр, дәреслектәге текст материалдары.	Һүз тамырын билдәләү. Бирелгән һүзгә бер тамырзан булған (тамырзаш) һүзәр һайлау. Ялғау - һүзең үзгәрәүсән өлөшө булыуын аңлау. Текст дөрөс итеп күсереп языу. Дәреслектәге иллюстрация, текст материалдарына таянып һөйләү һәм язма телмәрзә үстөрөү
Морфология. Лексика. Телмәр үстөрөү (12 с.)	Һүз төркөмдәрә. Исем: дөйөм мәғәнәһе, һораузары, телмәрзә куланылышы. Берлектәге һәм күплектәге исемдәр. Йәнле һәм йәнһез предметтарзы белдергән исемдәр. Был төр исемдәрзең рус телендәге һүзәрзән айырмаһы. Исемдәрзең әйәлек категорияһы. Исемдең әйәлек категорияһын һүзәр ярзамында сағылдырыу: 1) минеке (минең), һинеке (һинең), беззеке (беззең); 2)	Исемдең мәғәнәһен аңлау. Һорау куйыу («кем?», «нимә?»). Телмәрзә дөрөс кулланыу. Исемде һан менән үзгәртеү (берлектә һәм күплектә). Исемдәрзә йәнле һәм йәнһез предметтарзы сағылдырыу күзлегенән төркөмләү. Исемдең әйәлек категорияһын һүзәр ярзамында сағылдырыу: 1) минеке (минең), һинеке (һинең), беззеке (беззең); 2) исемде һүз тамырына -ныкы, -неке, -ноко, -нөкө, -дыкы, -

	һүз тамырына -ныкы, -неке, -ноко, -нөкө, -дыкы, -деке, -доко, -дөкө, -тыкы, -теке, -токо, -төкө, -зыкы, -зеке, -зоко, -зөкө ялгаузарын кушыу юлы менән яһау. Телмәр үстөрөү. Иллюстрациялар, дәреслектен текст материалдары	деке, -доко, -дөкө, -тыкы, -теке, -токо, -төкө, -зыкы, -зеке, -зоко, -зөкө ялгаузарын кушыу юлы менән яһау. Тексты күсереп языу. Текста исемдәрзең ялгаузарын табып билдәләү. Тексты диктант итеп языу.
	Сифат. Дөйөм мәғәнәһе, һораузары, телмәрзә кулланышы. Төрзәре: төп сифат (төп): кызыл тасма; 2) шартлы сифат: язғы ел. Исем менән сифаттың мәғәнәүи бәйләнеше. Телмәр үстөрөү. Иллюстрациялар, дәреслектен текст материалдары	Сифаттың үз аллы һүз төркөмө икәннен аңлау. Уның предметтың билдәһен белдерәүенә төшөнөү. Сифатка һорау куя белеү. Һөйләү һәм язма телмәрзә кулланыу. Исем менән сифаттың мәғәнәүи бәйләнешен билдәләү. Бәйләнешле телмәр үстөрөү өстөндә эш: дәреслектәге иллюстрацияларға, текст материалдарына нигезләнеп текстар төзөү.
	Кылым. Дөйөм мәғәнәһе, һораузар, телмәрзә кулланыу. Кылымдың һан, зат менән үзгәреше. Телмәр үстөрөү. Иллюстрациялар, дәреслектен текст материалдары	Кылым үз аллы һүз төркөмө булыуына төшөнөү. Кылымға хас булған үзенсәлектәрзе күзәтеү, аңлау. Кылым һөйләмдәге тоткан урыны. Телмәрзә кылымды дөрөс кулланыу. Исем менән кылым һүзбәйләнештәрен (мәғәнәүи бәйләнеш) эзләү һәм билдәләү. Бәйләнешле телмәрзе үстөрөү буйынса эш: текстарзы иллюстрацияларға таянып төзөү, дәреслектен текстарын әзерләү.
Синтаксис. Лексика. Телмәр үстөрөү (10 с.)	Һөйләм. Һөйләм һүззәре араһындағы синтаксик бәйләнеште күзәтеү, билдәләү. Һөйләмдең баш киҫәктәре – эйә, хәбәр; Һөйләмдең эйәрсән киҫәктәре (кабатлау). Йыйнак һәм таркау Һөйләмдәр. Һөйләмдәге тиң киҫәктәрзе күзәтеү. Телмәр	Тамамланған фекерзе белдергән һәм бер-береһе менән бәйле һүззәр сылбыры буларак Һөйләмдең төзөк бер конструкция булыуына төшөнөү. Һораузар ярзамында Һөйләм эсендәге һүззәр араһындағы синтаксик бәйләнеште асыклау. Һөйләмдең баш

	үстөрөү. Иллюстрациялар, дәрәсләктәгә текст материалдары.	киҗәктәрән (эйә,хәбәр), эйәрсән киҗәктәрән (тултырыусы,аныклаусы,хәл) кабатлау.).Йыйнак һәм таркау һөйләмдәрзе айырырға өйрәнөү. Һөйләмдәгә тиң киҗәктәрзе күзәтеү. Телмәр үстөрөү. Иллюстрациялар, дәрәсләктәгә текст материалдары.Тиң киҗәкле һөйләмдәрзе,текстарзы күсереп языу. Дискуссияла (әңгәмәлә) катнашыу, дәрәсләктәгә һүрәт буйынса текстар төзөү.
Орфография. Пунктуация. Телмәр үстөрөү (12 с.)	Дөрөс языу кағизәләре. Пунктуация. Орфограммаларзы тикшөрөү ысулдары. Исемдәрзе, фамилияларза, хайуандарзың кушаматтарында, калаларзың, ауылдарзың географик атамаларында һ.б. баш хәрәфтәр (кабатлау). Китап, газета, журналдарзың исемдәрән баш хәрәфтән языу. Ярзамсы һүзәрзең айырым язылышы (<i>һәм, менән; ғына-кына, генә-кенә;дә-да,зә-за, лә-ла, тә-та</i>. Ике өн белдергән (<i>е,ё, ю, я</i>) хәрәфле һүзәрзең дөрөс язылышы. Куш тартынкылары булған ; һүзәрзең язылышы. Тамырында тик о-ө һузынкылары ғына булған (<i>өкө –өкөнөң, һоло – һолоноң</i>) һүзәрзең ялғауларының язылышы. Һүз башында <i>Вә</i> ([үе] , [уы] өнө: <i>вакыт</i>– [уакыт], <i>Вәсилә</i> –[үәсилә] һ.б.. Диктант. Изложение. Телмәр үстөрөү. Һүрәттәр, дәрәсләктәң текст материалдары	Һөйләмдәң, текстың Орфографик хата барлыкка килеү ихтималлығын аңлау күнекмәһән булдырыу, Орфографик мәсьәләләрзе хәл итеү ысулдарын табыу, кулланыу.Үзең төзөгән һәм әзер текстарзы тикшөрөүзә контроль һәм үз контроль..Айырым һүзәрзе языузы асыклау өсөн орфография һүзлегән кулланыу. Һөйләмдәр, текстар язғанда тыныш билдәләрен дөрөс куйыу. Исемдәрзе, фамилияларзы, хайуандарзың кушаматтарын, калаларзың, ауылдарзың, йылға, күл, таузарзың географик атамаларын дөрөс язырға күнегеү. Китап, газета-журнал атамаларының исемдәрән грамоталы язырға өйрәнөү. Башкорт телендә кулланылышка ингән үзләштерелгән һүзәрзе ялғаузарзың дөрөс язылышын күзәтеү һәм дөрөс язырға күнегеү. Ярзамсы һүзәрзе (<i>һәм, менән; ғына-кына, генә-кенә;дә-да,зә-за, лә-ла, тә-та</i>) һөйләү һәм язма телмәрзе урынлы кулланыу, дөрөс языу. Ике өн белдергән <i>е,ё, ю, я</i> хәрәфле һүзәрзең дөрөс язылышын өйрәнөү. Куш тартынкылы һүзәрзе күзәтеү, анализлау һәм һығымта яһау. Уларзы кағизәгә ярашлы язырға күнегеү. Тамыры тик о-ө һузынкыларынан ғына торған һүзәрзең (<i>өкө –өкөнөң, һоло – һолоноң</i>). Ялғаузарының үзенсәлектәрән өйрәнөү. Һ.б. Диктант языу (диктанттың төрлө төрзәре). 6-7 һорауға язма рәүештә

		яуап биреү. Башкарылған эштәр кимәлен анализлау. Иллюстрациялар, текст материалдары буйынса диалог (дискуссиялар) ойштороу
Тикшереү эштәре (1-4-се сирек) (4 с.)	Контроль диктант (55-60 һүз). Эште анализлау. изложение, инша (60-65 һүз). Эште анализлау	Контроль диктант языу, изложение, инша. Анализ. Белем, оҫталыҡ һәм күнекмәләр кимәлен үз аллы баһалау
Резерв (4 с.)		

Бүлек	Программа йөкмәткеһе	Укыусыларҙың эшмәкәрлек төрҙәре
Синтаксис. Лексика. (3-сө класта үткәндәрҙе кабатлау). Телмәр үстөрөү (2 с.)	Кабатлау: һөйләм, һөйләмдәге һүзәр араһында бәйләнеш; һөйләмдең баш һәм эйәрсән киҫәктәре. Йыйнаҡ һәм таркау һөйләмдәр. Телмәр үстөрөү. Дәрәсләктәге иллюстрация буйынса эш. Балаларҙың йәйге каникулдары тураһында «Һаумы мәктәп!», «Йәйге каникулдар» темаһына иншалар, ижади эштәр	Йәйге каникулдар тураһында әңгәмәлә, диалогта катнашыу. Йәйге каникул тураһында инша (дәрәсләктән әҙер әсәрҙәрҙе), көндәлек язмаларын укыу. Балаларҙың йәйге каникулдар ваҡытында ял итеү, сәйәхәт итеүе тураһында фекер алышыу. 3-сө класта өйрәнелгән темалар буйынса белемдәрҙе нығытыу, кабатлау максатында иншалар менән танышыу һәм анализлау. Текст төҙөү. Текст күсереп язу. Һүрәттәр, дәрәсләк текстары менән телмәр үстөрөү буйынса эш.
Тел тураһында дөйөм мәғлүмәттәр (1 с.)	Рәсәй Федерацияһы, шул иҫәптән Башкортостан Республикаһы территорияһында ла, телдәрҙең һәм мәҙәниәттәрҙең күп төрлөлөгө. Туған (башкорт) тел - аралашыу сараһы, рухи-әхлаки үсеш сығанағы	Рәсәй Федерацияһы, шул иҫәптән Башкортостан Республикаһы территорияһында ла, телдәрҙең һәм мәҙәниәттәрҙең күп төрлөлөгөн төшөнөү. Туған (башкорт) телде аралашыу коралы, рухи-әхлаки үсеш сығанағы буларак аңлау. Дөрөҫ һөйләү һәм язма телмәр - кешенең дөйөм мәҙәнилегә күрһәتكесе булыуына төшөнөү. Телде танып белеүҙең төрлө ысулдарын (күзәтеү, анализ, мини-тикшеренеү, проект) кулланыу.
Фонетика. Графика. Орфоэпия. Кабатлау, белемдә	Башкорт теленең өндәр системаһы. (1-3-сө класта өйрәнгәндәрҙе	Билдәләнгән параметрҙар буйынса һүз эсендә

системалаштырыу.Телмәр үстөрөү (5 с.)	системаға һалыу): һузынкылар/тартынкылар (уларзың айырмалыктары һәм окшашлыктары); нәзек/калын һузынкылар (сингармонизм законы); яңғырау/һаңғырау парлы һәм парһыз тартынкылар. Алфавит. Уны кулланыу даирәһе. Һүззең өн/хәрәф анализы. Һүззәге басымлы һузынкының орфоэпик үзенсәлектәре.Телмәр үстөрөү. Дәрәслек иллюстрациялары һәм текстары.	һәм һүззән тыш өндәрзе күзәтеү, сағыштырыу, анализлау, классификациялау. График схемалар, таблицалар рәүешендә башкорт теленең өн һәм хәрәф системалары тураһында белемдәрзе системалаштырыу. Укыу объекттары, тел күренештәре тураһында хәбәр итеү өсөн өндәр һәм хәрәфтәр таблицаны кулланыу. Һүззең өн-хәрәф график моделен төзөү һәм уны телдән анализлау. Һүззә басымдың интонация менән бәйлә булыуын төшөнөү (ба'сма - басма' һ.б.). «Басымды кайза куйырға? уйыны. Тексты күсереп языу. Диктант языу. Дәрәслектәге иллюстрациялау һәм текстар менән эш: һөйләмдәрм, текстар төзөү һ.б..
Синтаксис. Орфография пунктуация. Телмәр үстөрөү (10 с.)	Кабатлау: башкорт телендә һөйләм төзөлөшөнөң үзенсәлектәре; һөйләмдең баш һәм эйәрсән киҫәктәре. Тиң эйәләр һәм хәбәрзәр.Һөйләмдә өндәш һүззәр. Һөйләү телмәре һәм язма телмәр (кабатлау). Текст. Текстың исеме. Текстың мәғәнәүи өлөштәре. Өйрәтеү иншаһы, проект эше. Телмәр үстөрөү. Дәрәслек	Һөйләмдә дәрәс итеп төзөү (кылымды һөйләм азағына куйыу). Һөйләмдең баш һәм эйәрсән киҫәктәрен билдәләү. Туған (башкорт) телде аралашыу сараһы буларак кулланыу. Кешенең дөйөм мәзәнилегә күрһәткесе буларак туған телдә телдән иркен аралашыузың

	иллюстрациялары һәм текст материалдары	һәм язма телмәр үсешенен мөһимлеген төшөнөү. Парзар менән эш: тәкдим ителгән һүззәргә синонимдар, антонимдар һайлау. Телмәрзә фразеологизмдарзы асыклау (ябай осрактар) һәм телмәрзә кулланылышын күзәтеү. Практик эш: телмәрзә тиң эйә һәм тиң хәбәрзәрзең кулланылышы.. Алатмалы һүзлек менән эшләргә өйрәнеү. Мәғлүмәт алыуза интернет селтәрен кулланыу. Дәрәсләктәге һүрәт сюжеты йәки бирелгән тема буйынса текст төзөү. Инша языу, проект эше ойоштороу.
Лексика. Телмәр үстөрөү (5 с.)	Һүззең күп мәғәнәлеләге. Һүззең күсмә мәғәнәһе. Синонимдар, антонимдар, омонимдар. Төп башкорт фразеологизмдары	Күп мәғәнәле һүззәрзе күзәтеү (ябай осрактар). Һүззең күсмә мәғәнәһен аңлау. Парзарза йәки бәләкәй төркөмдәрзә өйрәнелгән теманы нығытыу буйынса аңлатмалы һүзлек менән эшләү., Интернет селтәренән мәғлүмәт алыу мөмкинселектәрен кулланыу. Һөйләү һәм язма телмәрәндә синонимдар, антонимдар, мәкәлдәр, әйтемдәр кулланыу. Һөйләмдә һәм текста һүззең күп мәғәнәлеләген асыклау. Дәрәсләктәге һүрәт сюжеты йәки бирелгән тема буйынса текстар төзөү.
Морфология. Орфограммалар. Лексика. Телмәр үстөрөү	Һүз төркөмдәре. Исем. Кабатлау: исемдәң грамматик билдәләре (һаны, заты, килештәре).	Парлап, бәләкәй төркөмдәрзә өйрәнелгән теманы нығытыу буйынса

(34 с.)	Үзлөштөрөлгөн хүзэр (исемдэр). Өйрөтөү иншаһы. Телмэр үстөрөү. Дәреслектәге иллюстрациялар һәм текстар.	эштәр башкарыу: исемдәрзең грамматик мәғәнәһе, һаны, килештәре, (сығыштар). Үзлөштөрөлгөн хүзәрзә (исемдәрзә) ялғаузарзың дөрөс язылышын өйрәнеү. Исемдәрзе телдән һәм язма телмәрзә кулланыу. Инша язырға өйрәнеү. Дәреслектәге һүрәттәр һәм биремдәр буйынса текстар төзөү.
	Сифат. Кабатлау: дөйөм мәғәнәһе, һораузары, телмәрзә кулланыу. Сифаттарзың яһалышы (ябай осрактар). Сифаттарзың сағыштырыу дәрәжәһе. Телмэр үстөрөү	Сифаттың сағыштырыу дәрәжәһен белдерөүсә хүзәрзә туплау, төркөмләү. Хүзәң мәғәнәһенән сығып уның ниндәй хүз төркөмөнә (исемме,сифатмы) булыуын асыклау. Парлап йәки төркөмдәрзә бирелгән хүзәрзә сағыштырыу дәрәжәһенә куйырға (ябай осрактар) күнегеү. Сифаттарзы хүз төркөмә буларак тикшереү. Сифаттарзы дәреслектәге һүрәттәр,текст материалдары буйынса һөйләмдәр,текстар төзөүзә файзаланыу. Хүрәттәр һәм дәреслектәң текст материалдары. Дәреслектәге иллюстрациялар һәм текст материалдары буйынса эш (дискуссия, диалог, һөйләмдәр.текст төзөү)

	Алмаш: мәғәнәһе, һораузары, телмәрзә кулланыу. Алмаш төркөмсәләре. Алмаш һәм исем. Зат алмаштарын текста нигеҙһеҙ кабатлаузарҙы бөтөрөү өсөн кулланыу. Өйрәтеү иншаһы.	Текстан алмаштарҙы табыу. Алмаш төркөмсәләрен (зат, күрһәтеү, һорау алмаштарын) өйрәнеү (күҙәтеү, сағыштырыу). Зур булмаған тикшеренеүҙә катнашыу: текста исемдәрҙең һан менән алыштырылыу осрағын күҙәтеү, уларҙың мәғәнәһен һәм һорауҙарын сағыштырыу. Һығымта яһау. Язма һәм һөйләү телмәрендә зат алмаштарын урынлы кулланыу (текста нигеҙһеҙ кабатлаузарҙы булдырмау максатында). Инша языу.
	Кылым (кабатлау). Кылымдың мәғәнәһе, һораузары, грамматик билдәләре (һаны, заты, ваҡыты), кылымды телмәрзә кулланыу. Тамырҙан ғына торған (тамыр) кылымдар. Ялғаузар кушып кылым яһау (яһалма кылым). Кылымға морфологик анализ. Өйрәтеү иншаһы. Телмәр үстөрөү. Дәрәслектәге иллюстрациялар һәм текст материалдары.	Кылымдың мәғәнәһе, һораузары, грамматик билдәләре (һаны, заты, ваҡыты), кылымды телмәрзә кулланыу. Тамырҙан ғына торған (тамыр) кылымдарҙы таныу. Ялғаузар кушып яһалма кылым яһау (кылымдарҙың яһалышы, ябай осрак). Кылымға морфологик анализ. Инша язырға өйрәтеү.
	Рәүеш. Мәғәнәһе, һораузары, телмәрзә кулланыу. Рәүеш төрҙәре. Рәүештәрҙең яһалышы	Рәүештең мәғәнәһен аңлау, төрөн билдәләү, телмәрзә кулланыу.

	(ябай осрактар). Рәүеш һәм сифат (сағыштырыу). Уларзың һөйләмдәге функцияһы. Өйрәтеү иншаһы. Телмәр үстөрөү. Һүрәттәр һәм дәреслектән текст материалдары.	Тамырзан ғына торған, ялғаузар кушылыу юлы менән барлыкка килгән рәүештәрҙе таныу. Зур булмаған тикшеренеү эшмәкәрлеге: рәүештәрҙең һәм сифаттың окшашлыҡтары һәм айырмалыҡтары. Уларзың һөйләмдәге функцияһы. Инша язырға өйрәтеү. Дәреслектәге текст материалдары, иллюстрация буйынса әңгәмә, дискуссиялар.
	Һан. Мәғәнәһе, һораузары, төрҙәре, телмәрҙә кулланылыуы. Һандарзың яһалышы (ябай осрактар). Телмәр үстөрөү. Дәреслек иллюстрациялары һәм текст материалдары.	Һанды өйрәнеү: мәғәнәһе, һораузары, төрҙәре. Уны телмәрҙә кулланыу. Һандарзың яһалышын (ябай осрактар) күҙәтеү. Дәреслектәге Һүрәттәр, текст материалдарының йөкмәткеһе буйынса дискуссиялар, әңгәмәләр.
Укыу йылында үткәндәрҙе кабатлау (5 с.)	Фонетика, графика, орфоэпия. Синтаксис. Һүз төркөмдәре.	Өйрәнелгән укыу материалын кабатлау, нығытыу
Тикшерөү эштәре (1-4 сирек) (4 с.)	Контроль диктант (65 - 70 һүз). Эште анализлау. изложение, инша (70 - 75 һүз). Эште анализлау.	Алынған белем, мәғлүмәттә практикала куллана белеү.
Резерв (2 с.)		

Башкорт теле дәрестәрәнен календарь - тематик планы

1 класс

№	Тема	Дәрес тәр һаны	Дата		Искәрмә
			План	Факт	
1	Предмет тураһында төшөнсә. Предмет һәм һүз	1	02.09		
2	Предмет атамаһын белдергән һүззәр	1	05.09		
3	Предмет хәрәкәтен белдергән һүззәр	1	09.09		
4	Предмет билдәһен белдергән һүззәр	1	12.09		
5	Һүзбәйләнеш. Һөйләм. Һүз. Өн	1	16.09		
6	Һузынқы, тартынқы өндәр. Ижек	1	19.09		
7	Нәзек һәм калын һүззәр. Һаңғырау, яңғырау тартынқылар	1	23.09		
8	Әә хәрәфе	1	26.09		
9	Аа хәрәфе	1	30.09		
10	Өө хәрәфе	1	03.10		
11	Оо хәрәфе	1	07.10		
12	Үү хәрәфе	1	10.10		
13	Уу хәрәфе	1	14.10		
14	Ээ (е) хәрәфе	1	17.10		
15	Ыы хәрәфе	1	21.10		
16	Ии хәрәфе	1	24.10		
17	Мм хәрәфе	1	07.11		
18	Нн хәрәфе. ң хәрәфе	1	11.11		
19	Лл хәрәфе	1	14.11		
20	Рр хәрәфе	1	18.11		
21	Йй хәрәфе	1	21.11		
22	Гг хәрәфе	1	25.11		
23	Кк хәрәфе	1	28.11		
24	Ғғ хәрәфе	1	02.12		
25	Ққ хәрәфе	1	05.12		
26	Бб хәрәфе	1	09.12		
27	Пп хәрәфе	1	12.12		
28	Зз хәрәфе	1	16.12		
29	Сс хәрәфе	1	19.12		
30	Җҗ хәрәфе	1	23.12		
31	Ҙ хәрәфе	1	26.12		
32	Дд хәрәфе	1	13.01		
33	Тт хәрәфе	1	16.01		

34	Д-Т хәрефтәрен кабатлау	1	20.01		
35	Жж хәрефе	1	23.01		
36	Шш хәрефе	1	27.01		
37	Вв хәрефе	1	30.01		
38	Фф хәрефе	1	03.02		
39	Ике өндө ([йа]) белдергән Яя хәрефе	1	06.02		
40	Ике өндө ([йэ]) белдергән Ее хәрефе	1	10.02		
41	Ике өндө ([йу]) белдергән Юю хәрефе	1	13.02		
42	Ике өндө ([й'о]) белдергән Ёё хәрефе	1	24.02		
43	Нәзек, калын айырыу тамғаны (ь, ъ)	1	27.02		
44	Һһ хәрефе	1	03.03		
45	Хх хәрефе	1	06.03		
46	Щщ хәрефе	1	10.03		
47	Чч хәрефе	1	13.03		
48	Цц хәрефе	1	17.03		
49	Алфавит	1	20.03		
50	Тикшерү эше.Диктант.	1	24.03		

Башкорт теле

№	Тема	Дәрес тәр һаны	Үткәрү вакыты		Искәрмә
			План	Факт	
1	Ижек. һүззе ижеккә бүлеү.	1	27.03		
2	Һүззе юлдан юлга күсерү.	1	07.04		
3	Баш хәреф. Кешенең исем фамилиялары язылышы. Хайуан-кушаматтары.	1	10.04		
4	Баш хәреф. Ер-һыу атамалары.	1	14.04		
5	Һөйләм. Хәбәр һөйләм. һорау һөйләм. Өндәү һөйләм	1	17.04		
6	0-ө хәрефле һүззәр.	1	21.04		
7	У-ү хәрефле һүззәр.	1	24.04		
8	Э хәрефенең язылышы.	1	28.04		
9	Тикшерү эше	1	05.05		
10	Й хәрефенең язылышы. Йо, йө, йе, йү, йы, йә кушымсалары.	1	08.05		
11	Үзләштерелгән һүззәрзә е, ё, ю, я хәрефтәре	1	12.05		
12	Йыллык тикшерү эше.Диктант.	1	15.05		
13	Һүззә [йа] хәреф менән тамғалау	1	19.05		

14	Предметтың атамаһын, билдәһен, хәрәкәтен белдергән һүззәр.	1	22.05		
15	Һәм, менән ярзамсы һүззәре.	1	26.05		
16	Үтелгәндәрзе кабатлау.	1			

2 класс өсөн башкорт теленән календарь – тематик план

№	Дәрес темаһы	Дата	Иҫкәрмә
1	Укымышлы булыу ни өсөн кәрәк? Зур хәреф. Һөйләм.		
2	Һөйләм.Һүзбәйләнеш.		
3	Зур хәреф. Кеше исемдәре.		
4	Зур хәреф. Кеше фамилиялары.		
5	Зур хәреф. Ер-һыу атамалары.		
6	Зур хәреф. Хайуан кушаматтары.		
7	Тикшерерү эше. Зур хәреф.		
8	Хаталар өстөндә эш. Үз-ара һөйләшеү короу. Диалог.		
9	Йәмғиәт урынында орашыу. Диалог.		
10	Якын кешеләрзе котлау, тәбрикләү.		
11	Әкиәт геройлары. Минәң тиҫтерзәрем. Аралашыу этикеты.		
12	Мәғлүмәт, белешмә эзләү.		
13	1 – се сирек өсөн контроль диктант		
14	Хаталар өстөндә эш. Әйтеш-һамактар. Һынамыш,һанаһмак		
15	Мәкәл-әйтемдәр. Иғлан. Белдерерү.		
16	Һөйләм.		
17	Һөйләмдә хәрәкәтте белдергән һүззәр.		
18	Һөйләмдәң баш киҫәктәрә.		
19	Һөйләмдә тыныш билдәләре. Әйә, хәбәр		
20	Һүрәт буйынса өйрәтеү иншаһы."Торналы күл"		
21	Хәбәр һөйләм.		
22	Хәбәр һөйләмдә тыныш билдәһе.		
23	Өндәү һөйләм.		
24	Өндәү һөйләмдә тыныш билдәһе		
25	Һорау һөйләм.		
26	Һорау һөйләмдә тыныш билдәһе.		
27	2 – се сирек өсөн контроль диктант		
28	Хаталар өстөндә эш.Текст. Һөйләм.		
29	Һүззәрзәң дәрәҫ язылышы.		
30	Калын һәм нәзек әйтәләһле һүззәр		
31	Ә,ө,ү,е,ә,и һәм а,о,у,ы хәрәфле һүззәр		
32	Һүззәрзе ижектәргә бүләү. Һүрәт буйынса инша."Елдерәләр саналар"		
33	Һүззе юлдан юлға күсерерү.		
34	Һүззе юлдан юлға күсерерү өсөн ижеккә бүләү.		
35	У-ү хәрәфе.		
36	У-ү хәрәфле һүззәрзе дәрәҫ языу.		

37	Тикшереү эше. Һүззе юлдан юлға күсереү.		
38	Һүрәт буйынса өйрәтеү иншаһы."Шарлауык янында"		
39	О-ө хәрефле һүззәр.		
40	О-ө хәрефле һүззәрзе дөрөс языу.		
41	Изложение."Терпе кызына күстәнәс"		
42	Ээ хәрефле һүззәр.		
43	Ээ өнө һәм хәрефе.		
44	(э) өнө һүз уртаһында һәм азағында		
45	Ыы хәрефле һүззәр.		
46	Йй хәрефле һүззәр.		
47	З – сө сирек өсөн контроль диктант		
48	Хаталар өстөндә эш.Йә,йө,йү йе,йо,йы кушымсалары.		
49	Йй хәрефле һүззәрзең дөрөс язылышы.		
50	Яя хәрефе.		
51	(йа) өнө ниндәй хәреф менән тамғалана?		
52	Юю хәрефе.		
53	(йу) өнө ниндәй хәреф менән тамғалана?		
54	(йә) өнө ниндәй хәреф менән тамғалана?		
55	Ее хәрефе.		
56	(йо) өнө ниндәй хәреф менән тамғалана?Ее хәрефе.		
57	Тикшереү эше. Вв(Уу-Үү) хәрефтәре.		
58	Һүз төркөмдәре		
59	Предмет атамаһын белдергән һүззәр .		
60	Предмет хәрәкәтен белдергән һүззәр		
61	Предмет билдәһен белдергән һүззәр.		
62	Һөйләмдең тиң киҫәктәре.		
63	Ярзамсы һүззәр.		
64	Йыллык контроль диктант.		
65	Хаталар өстөндә эш.Ярзамсы һүззәрзең язылышы.		
66	Үтелгәндәрзе кабатлау. Контроль күсереп языу.		
67	Үтелгәндәрзе кабатлау. Һөйләмдең эйәрсән киҫәктәре.		
68	Үтелгәнде йомғаклау.		

Башкорт теле. 3-сө класс.

№	Дәрестең темаһы	Дәрес һаны	Үткәреү вакыты		Иҫкәрмә
			прог. буй.	факт	
1.	Низәр иҫемдә.Нимәләрзе онотканмын.	1	01.09.		
2.	Һөйләм азағында тыныш билдәләре.	1	05.09.		
3.	Һөйләмдә тыныш билдәләре.	1	08.09.		
4.	Кешенең иҫем-фамилиялары.	1	12.09.		
5.	Әзәби әсәр,китап,гәзит-журналдар,телерадио тапшырыулары иҫемдәре.	1	15.09.		
6.	Ер-һыу атамалары.	1	19.09.		
7.	Тикшереү эше.Диктант.	1	22.09.		
8.	Нәзек һәм калын һузынқылар.	1	26.09.		
9.	Инша.Таң калдырғыс көзгө күренештәр.	1	29.09.		
10.	Тартынкы өндәр.Парлы һәм парһыз,яңғырау	1	03.10.		

	Һәм һаңғырау тартынкылар.				
11.	Танау тартынкы өндөрө.	1	06.10.		
12.	К-г,к-г,п-б өндөрөнөң сиратлашыуы.	1	10.10.		
13.	Сит телдәрҙән үзләштерелгән һүзҙәрҙә нәзек һәм калын ижектерҙең катнаш килеүе.	1	13.10.		
14.	Рус теленән үзләштерелгән һүзҙәргә ялғау кушыу үзенсәлектәре.	1	17.10.		
15.	Рустеленән үзләштерелгән һүзҙәргә ялғау кушыу үзенсәлектәре.	1	20.10.		
16.	Сит телдәрҙән үзләштерелгән һүзҙәрҙә ялғаузар.	1	24.10.		
17.	Ё һәм ц,чщ хәрәфле һүзҙәр.	1	27.10.		
18.	Ике өндө белдереүсә хәрәфтәр.		07.11.		
19.	Е,ю,я хәрәфле һүзҙәр.	1	10.11.		
20.	Е,ю,я хәрәфле һүзҙәр.	1	14.11.		
21.	Тикшереү эше.Диктант.	1	17.11.		
22.	Һүзьяһалыш.	1	21.11.		
23.	Ялғау төрҙәре.	1	24.11.		
24.	Һүз яһаусы һәм үзгәртеүсә ялғаузар.	1	28.11.		
25.	Һүз яһаусы һәм үзгәртеүсә ялғаузар.	1	01.12.		
26.	Өйтелгәнсә язылмай торған һүзҙәр.	1	05.12.		
27.	Тамырында ла,ялғауында ла о.Тамырын да ла,ялғауында ла ө.	1	08.12.		
28.	Тамырында ла,ялғауында ла о.Тамырында ла,ялғауында ла ө.	1	12.12.		
29.	Куш тартынкылы һүзҙәр.	1	15.12.		
30.	Тикшереү эше.Диктант.	1	19.12.		
31.	Куш тартынкылы һүзҙәр.	1	22.12.		
32.	Куш тартынкылы һүзҙәр.	1	26.12.		
33.	Кушма һүзҙәр.Уларзың яһалышы.	1	09.01.		
34.	Кушма һүзҙәр.Уларзың яһалышы.	1	12.01.		
35.	Кушма һүзҙәрҙә ь һәм ь билдәләре касан языла.	1	16.01.		
36.	Кушма һүзҙәрҙә ь һәм ь билдәләре касан языла.	1	19.01.		
37.	Һызыкса аша язылыусы кушма һүзҙәр.	1	23.01.		
38.	Һызыкса аша язылыусы кушма һүзҙәр.	1	26.01.		
39.	Кушма һүзҙәрҙең язылышы.	1	30.12.		
40.	Тикшереү эше.Диктант.	1	02.02.		
41.	Һөйләм.Баш һәм эйәрсән киҫәктәр.	1	06.02.		
42.	Һөйләм.Баш һәм эйәрсән киҫәктәр.	1	09.02.		
43.	Һөйләмдә һүзҙәр бәйләнеше.	1	13.02.		
44.	Текст.	1	16.02.		
45.	Һүзбәйләнештәр.Күсмә мәғәнәле һүзбәйләнештәр.	1	20.02.		
46.	Тикшереү эше.Диктант.	1	27.02.		
47.	Һөйләү телмәре.Монолог.	1	01.03.		
48.	Һөйләү телмәре.Диалог.	1	05.03.		
49.	Язма телмәр.Текст.	1	12.03.		
50.	Язма телмәр.Текст.	1	15.03.		
51.	Язма телмәр.Текст.	1	19.03.		

52.	Язма телмәр.Инша,изложение.	1	22.03.		
53.	Язма телмәр.Хат,көндәлек.	1	02.04.		
54.	Язма телмәр.Шиғыр.Әкият.Хикәйә.	1	05.04.		
55.	Язмателмәр.Шиғыр.	1	09.04.		
56.	Шиғыр нисек языла.	1	12.04.		
57.	Язма телмәр.Әкият.	1	16.04.		
58.	Әкият ижад итеү.	1	19.04.		
59.	Хикәйә ижад итеү.	1	23.04.		
60.	Бәләкәй әзәби жанр төрҙәре.Тапкыр,тәрән мәғәнәле һүҙҙәр.	1	26.04.		
61.	Тапкыр ,тәрән мәғәнәле һүҙҙәр.	1	30.04.		
62.	Өләсәйемдең,олатайымдың әйткәне.	1	03.05.		
63.	Өләсәйемдең,олатайымдың әйткәне.	1	07.05.		
64.	Ололар һүҙенә қолаҡ Һал,унан үҙеңә аҡыл ал.	1	10.05.		
65.	Тикшереп эше.Диктант.	1	14.05.		
66.	Һокланам мин йәйге матурлыҡка.	1	17.05.		
67.	Йәйге каникулда тәбиғәттә кайғыртып.	1	21.05.		
68.	Каникулда үтәлергә тейеш хәүефһеҙлек кағиҙәләре.	1	24.05.		

Календарь -тематик план

Башкорт теле 4 класс

№	Темалар	Сәғ. һан.	Дата		Искәрмә
			план.	факт.	
1	Хәйерле сәғәттә.Йәйге каникул хәтирәләре.	1	сентябрь		
2	Т.Ү. Инша һаумы, мәктәп	1			
3	Өн һәм хәрәф	1			
4	Һүҙҙәргә фонетик анализ	1			
5	Һүҙҙәргә я,ю,е хәрәфтәренән язылышы	1			
6	Кушма һүҙҙәргә дәрәжә язылышы	1			
7	Куш тартынҡыларҙың дәрәжә язылышы	1			
8	Ярҙамсы һүҙҙәргә дәрәжә язылышы	1			
9	Тикшереп эше .Диктант.	1	октябрь		
10	Нимә ул һөйләм.Баш һәм әйәрсән киҫәктәр.	1			
11	Йыйнаҡ һәм таркау һөйләмдәр	1			
12	Һөйләмдән тиң киҫәктәр	1			
13	Т.ү. Инша Алтын көз.	1			
14	Контроль күсереп язу	1			
15	Нимә ул исем	1			
16	Яңғызлыҡ һәм уртаҡлыҡ исемдәр	1			
17	Исемдән һан менән үзгәрүе	1	ноябрь		
18	Исемдән әйәлек заты менән үзгәрүе	1			
19	Исемдән килеш менән үзгәрүе	1			
20	Исемдәргә калын һәм нәзек ялғауҙар	1			
21	Рус теленән ингән исемдәргә ялғауҙар язылышы	1			
22	Исемгә морфологик анализ	1	декабрь		

23	Диктант	1			
24	Нимә ул алмаш	1			
25	Зат алмаштары. Эйәлек заты алмаштары	1			
26	Һорау һәм күрһәтеү алмаштары	1			
27	Телмәрзә алмаштарзы табыу	1			
28	Контроль диктант	1			
29	Нимә ул сифат	1	ғинуар		
30	Тамыр һәм яһалма сифаттар	1			
31	Сифат дәрәжәләре	1			
32	Төп һәм шартлы сифаттар	1			
33	Сифатка морфологик анализ	1			
34	Контроль күсереп языу	1			
35	Нимә ул рәүеш	1			
38	Рәүеш төркөмсәләре	1			
39	Рәүеште сифат менән сағыштырыу	1	февраль		
40	Рәүешкә морфологик анализ	1			
41	Диктант	1			
42-	Нимә ул кылым	1			
43	Кылымдарзың яһалышы	1			
44	Кылымдарзың заман менән үзгәреше	1			
45	Үткән заман кылымдары	1			
46	Хәзерге заман кылымдары	1	март		
47	Киләсәк заман кылымдары	1			
48	Кылым һөйкәләштәре. Бойорок һөйкәләше кылымдарының үзгәреше	1			
49	Хәбәр һөйкәләше кылымдарының үзгәреше	1			
50	Шарт һөйкәләше кылымдары	1			
51	Теләк һөйкәләше кылымдары	1			
52	Кылымға морфологик анализ	1			
53	Контроль диктант	1			
54	Нимә ул һан	1	апрель		
55	Һан төркөмсәләре	1			
56	Һандарзың дөрөс язылышы	1			
57	Һанға морфологик анализ	1			
58	Т.Ү. Инша .Коштар кайта	1			
59	Һүззең күп мәғәнәләгә.Һүзәрзең туру һәм күсмә мәғәнәһе	1			
60-	Омонимдар	1			
61	Синонимдар	1			
62	Антонимдар	1	май		
63	Нығынған һүзбәйләнештәр	1			
64-	Контроль диктант.	1			
65	Үтелгәнде кабатлау. Фонетика	1			
66	Үтелгәнде кабатлау. Һөйләм.	1			
67-	Контроль диктант.	1			
68	Йомғаклау.	1			

